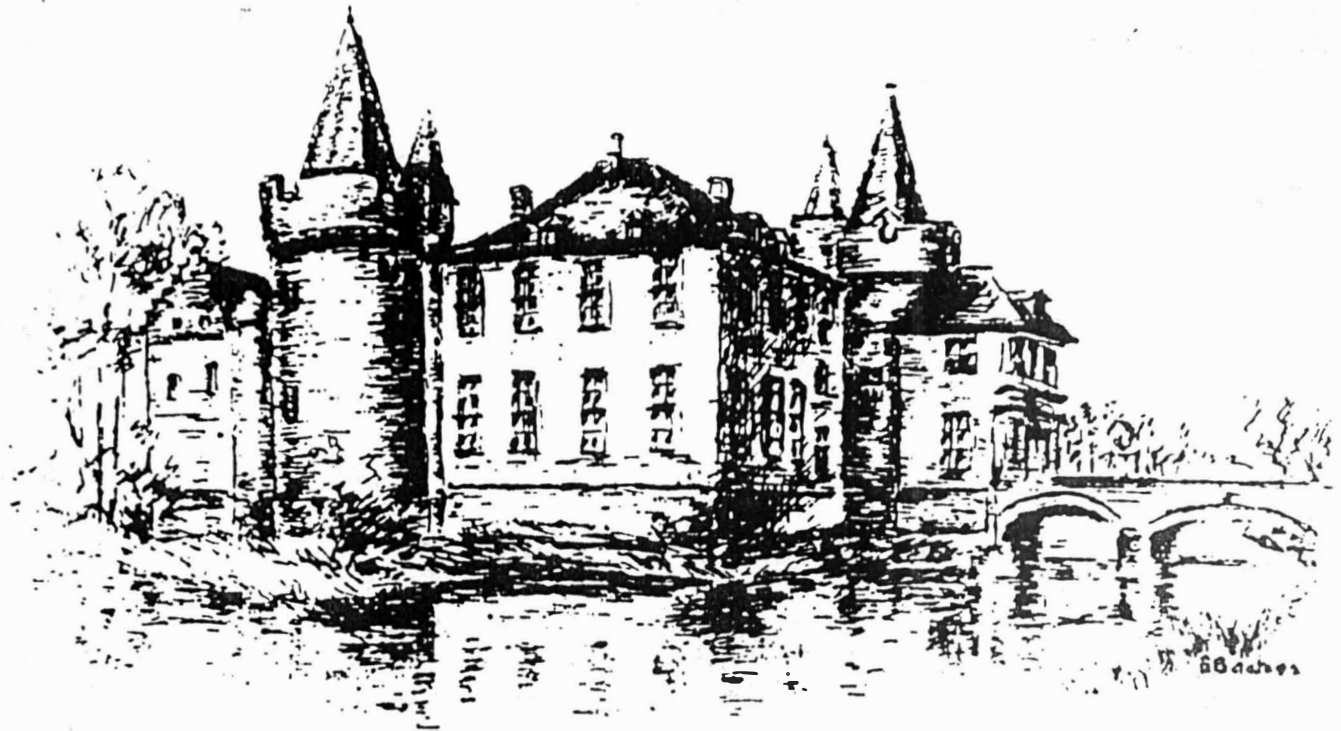

castellum

JAARGANG 1
NUMMER 1

EDITORIAAL

U leest het eerste nummer van 'CASTELLUM', het tijdschrift van de Vrienden van het Slot van Laarne. Na heel wat discussie en plannemakerij is de knoop definitief doorgehakt: er komt een tijdschrift, want kultuur in onze tijd is hét instrument bij uitstek tegen moedeloosheid en apathie.

Een dynamisch, uitgebreid en verjongd bestuur op zoek naar nieuwe uitingsvormen doorbreekt het verleden om via een scharnierpolitiek de toekomst waar te maken.

Er is zoveel dat kan bijdragen tot de ontplooiing en verrijking van onze vriendenkring via media en communicatie. In het bijzonder daar waar onze groepering gestoeld is op het behoud van ons zo belangrijk cultureel patrimonium 'HET SLOT VAN LAARNE'.

Wij kunnen onze inzet 'een goed-koopplan' noemen om nieuwe groeipunten te scheppen naar onze leden toe, met een brede waaier aan informatie waar ook u actief kunt aan medewerken.

Het is niet zonder voldoening dat wij ons tijdschrift boven de doopvont houden. Reeds lang groeide het besef dat een hechtere band tussen leden en bestuur ergens nuttig, ja zelfs noodzakelijk is.

J. Van Brabandt
Voorzitter

SAMENSTELLING VAN DE RAAD VAN BESTUUR

J. Van Brabandt		Voorzitter
Korte Eekhoek, 10	9270 Laarne	091/30.77.34
Dr L. De Cock		Onder-Voorzitter
Kasteeldreef, 82	9270 Laarne	091/31.52.92
J. Van den Broecke		Secretaris
Eekhoekstraat, 5	9270 Laarne	091/30.91.55
A. Eeckhaut		Penningmeester
Blauwe Steenstraat, 38	9210 Heusden	091/30.09.76
Ir H. VanErmen		P.R. Verantwoordelijke
Eekhoekstraat, 38	9270 Laarne	091/31.42.64

DE MIDDELEEUWSE BURCHTEN IN BELGIE

Een burcht is ofwel een versterkte plaats, ofwel een kasteel. Gedurende de middeleeuwen maakten de burchten een onderdeel uit van een verdedigingssysteem van relatief grote gebieden. Zo kennen we bijvoorbeeld de burchten van Laarne, Gavere, Ooidonk en het vroegere kasteel van Wondelgem in het verdedigingssysteem rond de stad Gent. Deze burchten beschermden soms een gans vorstendom door het vormen van een gordel die de grens en het binnenland verdedigde.

Bij ons dateren de burchten meestal uit de tijd van de invallen van de Noormannen, dit is rond het einde van de negende, begin van de tiende eeuw. Al deze burchten, meestal in hout opgetrokken, zijn sindsdien verdwenen en werden in de meeste gevallen in natuursteen heropgebouwd, houten funderingen die blootgelegd werden bij opgravingen in en om het gravensteen te Gent, getuigen hier trouwens van. Deze burchten werden opgericht op strategisch gunstige plaatsen, naast een hoofdweg of bij een waterloop, en dit liefst midden in een moeras of op een hoogte wat een natuurlijke bescherming bood aan de burcht.

Rond burchten met een daartoe geschikte ligging, wat niet het geval was in Laarne, onstonden dikwijls de kernen van latere steden. Wanneer de eerste kooplui zich vanaf het einde van de negende eeuw bij een burcht kwamen vestigen, diende deze voor hen als vluchtburcht. Deze vluchtburchten noemt men meestal met het latijnse woord *Castrum*, dit is het geval voor de oude burcht van Gent. *Castra* die tijdens vijandelijke aanvallen bescherming konden verzekeren aan de omwonenden besloegen soms meerdere hectaren. Het *castrum* van Gent uit de tiende eeuw had vermoedelijk een oppervlakte van 4.75 hectaren; dat van Brugge, ontstaan rond het jaar 892, was merkkelijk kleiner en moet een oppervlakte van ongeveer anderhalf hectare gehad hebben. De bevolking van de streek was belast met het onderhoud van de grachten en de wallen en moest er geregeld arbeid verrichten.

Deze burchten waren dus merkkelijk groter dan bijvoorbeeld het Gravensteen te Gent. Men vond er niet alleen het eigenlijke slot, dat soms diende tot versterkte residentie van de vorst, maar ook een kerk zoals St. Veerle bij het Gravensteen te Gent, loodsen waarin de oogst van de domeinen van de heer en de leveringen van de omwoners opgestapeld werden en tenslotte ook de woningen van de vele dienaren van het slot en de werklieden die zorgden voor de bevoorrading in wapens. De voorraden moesten steeds klaar liggen om op elk ogenblik een belegering te kunnen doorstaan (in die tijd bracht in het oorlogvoeren een defensieve strategie meestal meer op dan een offensieve).

De vorst reisde van de ene burcht naar de andere om zijn gebieden te bezoeken. Soms waren de Vlaamse burchten, vooral wanneer ze goed gelegen waren, ook administratieve centra van een ganse streek die men kastelnij noemde. De heer die in het slot woonde was de kastelein, later ook burggraaf geheten. Zo kende men in Vlaanderen 14 tot 17 kastelnijen.

Met de tijd werden de burchten talrijker. Ze werden krachtiger en doeltreffender versterkt, zodanig dat het grondplan ingewikkelder werd. Tevens verkleinde de oppervlakte van de burcht met het gevolg dat de burcht herleid werd tot het slot. In de vorstendommen waar de vorst machtig was, gold in de veertiende eeuw als regel dat geen nieuwe burchten meer mochten opgetrokken worden zonder zijn toestemming. Alle bestaande burchten moesten bij de eerste vordering afgestaan worden aan de vorst zodat deze er een garnizoen kon legeren (zo kennen wij het charter van Laarne van 1362). In de loop van diezelfde eeuw werden voor het eerst kanonnen gebruikt. Dit verminderde het strategisch belang van de burchten enorm omdat de artillerie, veel gemakkelijker dan de vroegere bestormtuigen, bressen in de muren konden schieten. Rond het einde van de veertiende eeuw speelde het geschut reeds een beslissende rol in de verovering of de verdediging van een vesting.

Zo geraakten de burchten als vestiging uitgediend, de zware verdedigingsmuren hadden hun functie verloren, ze werden dan ook verwaarloosd. Om meer licht in de donkere vertrekken toe te laten werden grote vesters in de muren gemaakt of werden de muren gesloopt. Men begon ook meer aan confort te denken en de stoere en stugge vestigingen veranderden langzaam in aangename landhuizen. In de renaissance tijd geldt dit als algemene regel, met slechts enkele uitzonderingen zoals het Gravensteen te Gent en het slot van Beersel bij Brussel, maar het slot van Laarne is hiervan een zeer typisch voorbeeld.

Met de bouwtrant veranderde ook de gebruikte materialen, de baksteen, tot dan toe enkel gebruikt in streken waar natuursteen zeldzaam was, komt in de zeventiende eeuw in gans Vlaanderen in de mode. Natuursteen en baksteen werden, zoals we duidelijk te Laarne kunnen zien, nog veel door elkaar gebruikt, de bassementen en de hoeken, alsook de omlijstingen van deuren en vensters zijn nog van natuursteen eveneens worden op onregelmatige afstand boven elkaar zogenaamde speklagen natuursteen gelegd in een bakstenen muur en dit als versteviging.

In volgende bijdragen zullen we trachten de geschiedenis en de bouwtrant van de Vlaamse kastelen, per kasteel in detail te bekijken. Terwijl een tweede bijdrage bepaalde aspecten van ons dierbaar slot van Laarne zelf onder de loupe zal nemen.

HET SLOT VAN LAARNE

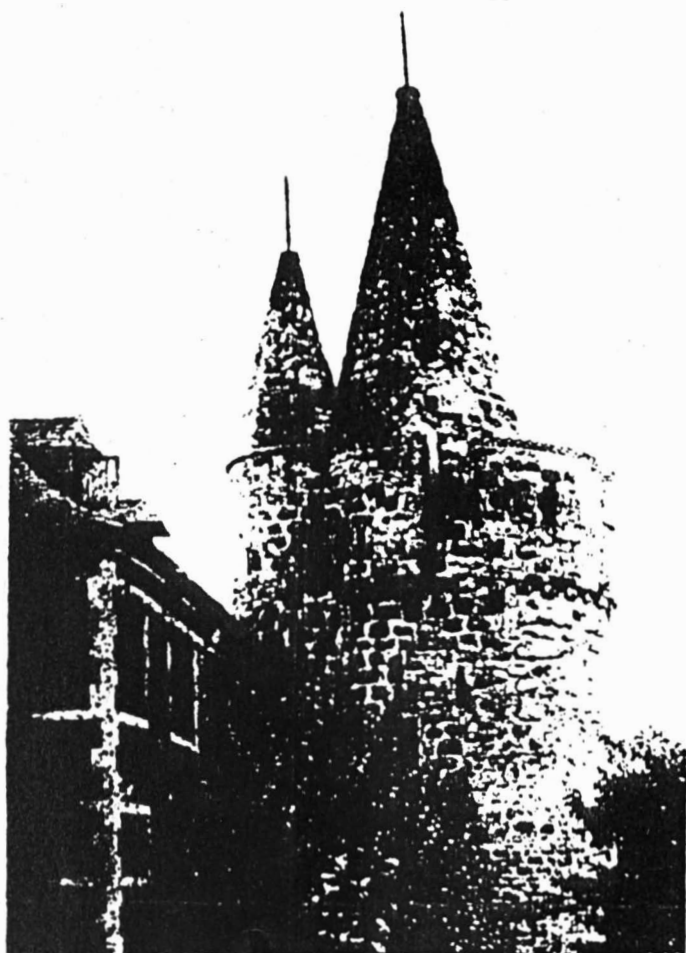
Laarne was oorspronkelijk één van de vele uitkijkposten rondom de stad Gent. In de elfde eeuw werd een aanvang gemaakt met de bouw van het slot. Van dit primitieve gebouw blijven nog alleen delen in de kelders over. De laatste werken aan het middeleeuwse kasteel werden in de veertiende eeuw uitgevoerd. Van de dertiende eeuw af werd gebruik gemaakt van de Balegemse zandsteen. De vesting is omringd door een brede gracht. We hebben hier dus duidelijk te doen met een vlakgeburcht, een waterburcht, een moeras- en grensvesting. Ze was immers gebouwd op een toen strategisch zeer belangrijke hoogte gelegen in de sompen aan de grote bocht van de Schelde.

De burcht had een vijfhoekige vorm (pentagoon), met vier torens. Drie ronde torens waarvan de kegelvormige, brandvrije stenen daken zeer opvallend zijn, en één vierkante toren of donjon, in dewelke rond het jaar 1300 de kapel werd ondergebracht. De ingang was aan de noordzijde, naar Gent gericht, en de toegang geschiedde langs een ophaalbrug die echter nu niet meer bestaat daar ze in 1640 werd afgeschaft. De torens waren met elkaar verbonden door hoge 'courtines' voorzien van een rondgang met schietgaten en schietsleuven.

Gedurende de middeleeuwen was de heer van Laarne een vazal van de Graaf van Vlaanderen. In de zestiende en vooral in de zeventiende eeuw, toen Geraard van Vilsteren in het bezit kwam van het kasteel, werd het slot, dat tengevolge van het gebruik van de artillerie op strategisch gebied als verdedigingsmiddel waardeloos was geworden, grondig hersteld en herbouwd. Men gebruikte hiervoor hoofdzakelijk baksteen. De militaire betekenis van het slot behoorde tot het verleden, het werd een lustslot. In de vroeger versterkte muren werden nu menigvuldige vensters aangebracht en men bouwde nieuwe woonvertrekken. Men legde een tweede gracht aan die de zes hectaren van het domein omringt. De vroegere toegangspoort aan de noordzijde werd dichtgemetseld en vervangen door de huidige monumentale ingang aan de tegenovergestelde zijde, naar het dorp gericht.

Langs het zuiden betreden we nu het domein. Een poort, aangebracht in de indrukwekkende omheiningmuur zonder kantelen, geeft toegang tot de erekoer. Op het plein krijgen we een renaissance indruk. In de vier hoeken staan vier symetrische diensthuisjes, eveneens opgetrokken in baksteen. Ze waren voorbehouden aan de aalmoezenier, de tuinman, de huisbewaarder en de koetsier. Recht voor ons bevindt zich de ingang onder de zeventiende eeuwse loggia die tegen de oude zuidertoren werd aangebouwd. Dit portaal springt vooruit op de beide woonvleugels en is op de bovenverdieping tot erker uitgebouwd. Een groot gebouw met onderaan de ridderzaal is opgetrokken tussen de zuider- en de westertoren, de grondvesten van de vroegere verdedigingsmuur lopen dwars onder dit gebouw. In de zeventiende eeuw werd ook de kapel in de donjon aangepast aan de barokstijl die toen in de mode was. De middeleeuwse naieve muurschilderingen werden aan het zicht onttrokken door ze met Mechels leer te behangen, op die manier werden ze toch voor ons bewaard.

De heren van Laarne waren achtereenvolgens

Thierry	1157
Béatrice	1213
Gislebert van Sotteghem	1271
Gislebert van Resseghem	1280
Geraard van Masminnen	1338
Geraard van Masminnen	1339
Jean van Masminnen	1360
Jean van Masminnen	1390
Elisabeth van Masminnen	1424
Beaudouin de Vos	1432
Baudouin de Vos	1439
Baudouin de Vos	1456
Philippe de Vos	1500
Georges de Vos	1500
Nicolas vander Moere	1513
Jeanne vander Moere	1526
Adrien van Gavere	1558
Adrien van Gavere	1570
François de Schoutheete	1599
Charles de Schoutheete	1600
Geraard van Vilsteren	1683
Jacques-Joseph van Vilsteren	1730
François van Vilsteren	1743
Nicolas van Vilsteren	1763
Frans-Ghislain van Vilsteren	1776
Gilbert Cristyn de Ribaucourt	1794

Robert graaf de Ribaucourt schonk het domein in 1952 aan de Koninklijke Vereniging van de Historische Woonsteden van België die het kasteel herstelde en het zijn vroegere luister teruggaf. Het slot van Laarne is thans één van de best bewaarde middeleeuwse burchten van het land.

De conservator van het kasteel is de heer Claude D'Allemagne die aan de vereniging zijn merkwaardige verzameling zilverwerk schonk. Zij word thans bewaard op de eerste verdieping van de zeventiende eeuwse vleugel van het slot. Zij wordt door kenners als één van de belangrijkste van Europa aanzien, ze bevat meer dan zeshonderd gebruiksvoorwerpen van Europese oorsprong daterend van de vijftiende tot de achttiende eeuw.

De kostbare meubels die het kasteel nu sieren dateren voor het grootste deel uit de zeventiende eeuw. Prachtige wandtapijten uit de zestiende eeuw alsook waardevolle schilderijen en kunsvoorwerpen uit die periode verfraaien de verschillende zalen.

Openingsuren van het slot: van dinsdag tot zondag van 10 tot 12 en van 14 tot 18 uur. Gesloten op maandag (behalve in juli en augustus) en van 24 december tot 31 januari. Het slot van Laarne kan gehuurd worden voor feestelijkheden: bals, recepties, huwelijken, tentoonstellingen, vergaderingen enz. (inlichtingen tel: 091/30.91.55)

J. Van Den Broecke

AKTIVITEITEN IN EN OM HET SLOT VAN LAARNE

- * 6e HOBBY-MARKT: zondag 15 april 1984 van 9 tot 18 uur.

Ruilbeurs en markt voor alle verzamelingen: munten, postzegels, prentkaarten, curiosa enz. en alle hobby's: hout-, leder- en glasbewerking, zelfgemaakte voorwerpen enz.

INFO: 091/30.91.55

- * 1e KASTEELFEESTEN MET HEKSENVERBRANDING: zondag 10 juni 1984

Op die dag wordt de hele gemeente omgetoverd tot een middeleeuws dorp. De bezoeker kan er tot laat in de avond genieten van tal van attracties en spektakel.

MIDDELEEUWSE MARKT in de kasteeldreef en de erekoer van het kasteel, waar unieke volkse sier- en gebruiksvoorwerpen kunnen worden gekocht en plaatselijke gerechten en drankjes worden geproefd, waar op een heksenwaag gewogen dames een attest meekrijgen, verder met een waarzegster, wonderdokter, liedjeszanger, volkse verteller en troubadours.

HISTORISCHE STOET door de straatjes van het dorp naar het kasteel. In de stoet zal een revue passeren van ridders, jonkvrouwen, rovers, monniken, pelgrims, soldaten, heksen, geuzen, duiveltjes en legendarische figuren die de plaatselijke geschiedenis bevolken. Er zullen ook dansers, muzikanten en acteurs in meegaan die voor wagenspelen, volksdansen, steekspelen en andere volkse attracties zorgen.

HEKSENPROCES EN -VERBRANDING. In de stoet worden ook twee gevangen heksen van Laarne naar het slot opgeleid. Die zullen s'avonds op het kasteel worden veroordeeld en op de enorme brandstapel worden verbrand.

INFO: 091/69.38.34

- * 6e BLOEMENPRACT: 25-26 en 27 augustus 1984

De tentoonstelling is een initiatief van De Vrienden van het Slot van Laarne terwijl de realisatie ervan bij de Koninkelijke Vereniging der oudleerlingen van het Hoger Rijksinstituut Tuinbouw van Melle en VVV Kultuurgemeenschap Laarne vzw berust.

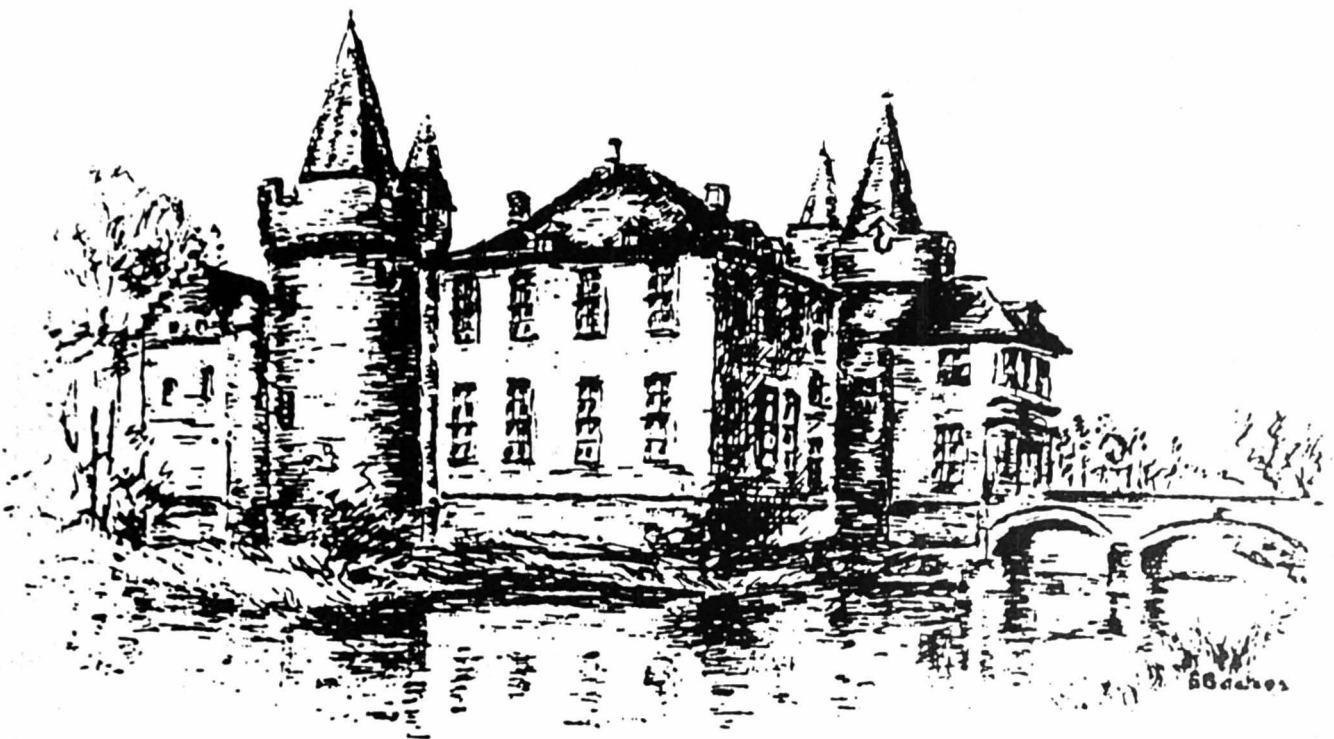
INFO: 091/30.91.55

- * REIS naar OBERHEIMBACH AM RHEIN: 31/5 - 1-2/6 1984

Inschrijvingen zijn nog steeds mogelijk door overschrijving van 4500.- BF op rekening 390-0953679-30 van de vrienden van het slot van Laarne.

INFO: A. Eeckhaut 091/30.09.76

castellum

JAARGANG 1
NUMMER 2

1970 MAART

tijschrift van de vrienden van het slot van laarne

u.: jan van den broecke eekhoekstraat 5

9270 laarne

EDITORIAAL

Ziehier ons tweede nummer van 'CASTELLUM' het tijdschrift van de Vrienden van het Slot van Laarne, sinds ons eerste nummer is er in en om het slot, alsook in onze vriendenkring heel wat gebeurd, we vinden dat het onze plicht is onze leden hiervan op de hoogte te brengen.

De reis naar Oberheimbach was een groot succes, de afwezigen zullen het zich nog lang beklagen, U vindt in dit nummer een verslag over deze reis en we zullen er ook later nog op terugkomen. Wij danken de heer Eeckhout en zijn echtgenote voor deze realisatie.

Sinds juni zijn drie arbeiders, één vakman (schrijnwerker, schilder, stukadoor), één hovenier en één kuisvrouw, full time tewerkgesteld door de Vrienden in het Slot en dit voor onderhouds- en verfraaiingswerken, zij worden betaald door het derde arbeidscircuit.

De Kasteelfeesten met de heksenverbranding kende mede dank zij het mooie weer een overdonderend succes, er waren bijna zeventuizend betalende toeschouwers, de brandweer heeft daarom ook gevraagd niet te wachten tot het donker was alvorens de brandstapel te ontsteken, dit was voor sommigen wel een ontgoocheling. Wij danken alle acteurs en figuranten, en vooral de V.Z.W. Mandragora voor deze prachtige realisatie.

Ons tijdschrift is er ook reeds dikker op geworden, een artikelenreeks over de ridders en het ridderleven geschreven door Dr. L. De Cock zal zich bij de andere artikels voegen. Deze reeks moet een aanloop zijn naar het uiteindelijke doel, de Vrienden van het Slot van Laarne zetten zich als dappere ridders in voor het behoud en de uitbouw van het slot. Om iedereen de mogelijkheid te geven de artikels te klasseren, worden de bladen van artikels van dezelfde reeks doorlopend genummerd over de verschillende nummers heen.

Ir H. A. VanErmer

DE JACHTTAPIJTEN DER VIDONI

In de ridderzaal van het slot van Laarne hangt een reeks XVIe eeuwse Brusselse wandtapijten die jachtaferelen voorstellen, het zijn de jachttapijten der Vidoni.

De vier tapijten die in het slot van Laarne hangen, vormen samen met zes andere, die zich te Rome in het Palazzo Venezia bevinden, één reeks. De opdrachtgever was de Italiaanse familie Vidoni della Torre della Vigna, of La Tour de Vigne. Over deze familie is zeer weinig gekend, we kennen enkel hun wapenschild dat bovenaan op elk tapijt verschillende malen herhaald wordt : een toren waaruit wijnranken komen met daaraan telkens drie trossen druiven.

De volledige reeks van tien tapijten is vervaardigd uit wol en zijde, de dichtheid van het weefsel bedraagt zes draden per centimeter. Blauw, groen, bruin, rood en beige-oker zijn de hoofdtinten. Voor alle tapijten geldt ongeveer dezelfde opbouw : centraal worden kastelen voorgesteld met aangelegde tuinen en met aan beide zijden bossen. Voor de tuin zijn jachtscenes en personages afgebeeld, en deze verschillen van tapijt tot tapijt. De tafereeltjes in de boorden, scenes uit het dagelijkse leven in de XVIe eeuw, zijn ook steeds weer verschillend.

Te Rome bevinden zich vier zeer grote tapijten (3.60*3.05) en twee kleinere (1.70*1.62). De grote stellen achtereenvolgens een jacht op hinden, een vossenjacht, een valkenjacht en een jacht op een wilde stier voor. De twee kleinere stellen een berenjacht en een hertenjacht voor. Te Laarne hebben we twee grote tapijten en twee smalle tapijten, behalve de twee smalle tapijten hebben alle tapijten rondom een boord van dezelfde breedte, ongeveer en halve meter breed, de twee smalle tapijten hebben slechts aan één zijde een brede boord, de ééne links, de andere rechts. Dit zijn waarschijnlijk zogenaamde 'supra-portes', t.t.z. wandtapijten die ophingen met de smalle boord naar elkaar gericht langs beide zijden van een deur.

Het eerste grote tapijt, links, stelt een wolvenjacht voor. Op de voorgrond rechts zien we een vrouwenfiguur met een diadeem waarin korenaren verwerkt zitten als hoofdtooi en met in haar hand een uitgedoofde toorts, ze stelt vermoedelijk Ceres voor. In de zijboorden links en rechts zien we gelijkaardige taferelen : de wijnoogst. Onderaan zien we vier vrouwen die bloemen plukken en in vazen schikken, deze uitbeelding kwam reeds voor in de boord van de wandtapijten in het Palazzo Venezia.

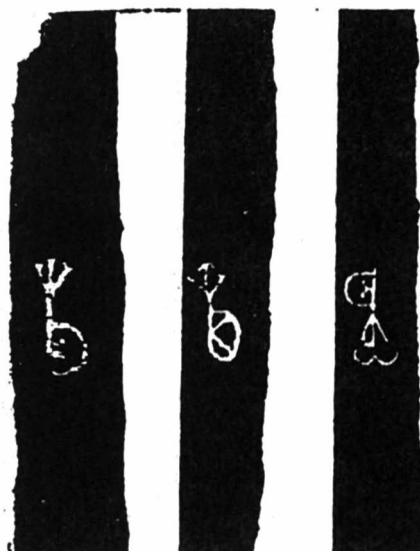
Het andere grote tapijt, rechts, stelt een berenjacht voor. Links op de voorgrond zit een man gehurkt, naast hem zit een hond. De man houdt een touw vast, het is verbonden met een net dat hij gespannen heeft. Rechts op de achtergrond staat een vrouw met opgeheven hand. De kleine tafereeltjes in de boorden zijn verschillend : een oogstscene en een landschap met schaatseren in de zijboorden en onderaan een vrouw met gevouwen handen, rechts loopt een tweede naar haar toe, dit tafereeltje lijkt sterk op de voorstelling in het middenveld van de jacht op een wilde stier in het Palazzo Venezia.

Op het eerste smalle tapijt, rechts, staat een vrouw met een brandende toorts, achter haar ziet men een everzwijnjacht. In de zijboord is een oogstscene weergegeven en onderaan de godin Diana met haar gezellen die terugkeren van de jacht. de ééne houdt een hinde in de armen, de andere een haas op een stok over haar schouder, ook hier gelijken de figuren op deze in het middenveld van één van de grote tapijten te Rome.

Bij het tweede smalle tapijt, links, zit op de voorgrond een vrouw met opgeheven handen. Ook zij heeft een diadeem met enkele korenaren op haar hoofd. Op de achtergrond wordt eveneens een jacht afgebeeld, vermoedelijk een vossejacht.

De wandtapijten vertonen alle tien hetzelfde weversmonogram, op de rechterzijde een halve meter boven de onderkant. Deze monogrammen stellen alle een letter 'b' voor, zij het licht gevarieerd. Op de balk van deze letter b is bovenaan een V geplaatst, soms ook twee V's boven elkaar. In de buik van de b zijn soms een paar lijntjes aangebracht. Dit monogram is helaas nooit geïdentificeerd en de naam van de kunstenaar die voor de kartons zorgde is eveneens moeilijk te achterhalen. Op de drie van de vier tapijten in het slot van Laarne alsook op de vier grote te Rome treffen we links onderaan de letters 'BB' aan, het monogram voor Bruxella Brabantiae, het Brussels stadsmerk. Vermoedelijk werden ze geweven rond de jaren 1570-1575. Vooraleer ze respectievelijk in het slot van Laarne en in het Palazzo Venezia te Rome terecht kwamen moeten de wandtapijten tot aan de helft van de XIXe eeuw samen in het klooster der Filippini, ook genoemd het klooster Sta. Maria te Vallicella, te Rome gehangen hebben. Later kwamen ze in de handen van verschillende kunsthandelaars, de Italiaanse staat kocht zes tapijten en de vier andere werden in 1934 te Genua te koop aangeboden, een weldoener die anoniem wenste te blijven kocht ze en schonk ze later aan het Slot van Laarne.

J. Van den Broecke

HET KASTEEL VAN OOIDONCK

Zoals we in ons vorig nummer reeds zeiden maakte het kasteel van Ooidonck deel uit van de verdedigingsgordel rond het Gravenkasteel net als het slot van Laarne. Het kasteel sloot de doortocht naar de Leie af zoals het slot van Laarne dat deed aan de Schelde. Beide zijn het vlaktekastelen gelegen in een moerassig gebied, deze moerassen boden een goede bescherming tegen de aanvallers die zich nooit met hun zwaar materieel op de drassige bodem waagden. Dit heeft echter niet belet dat het kasteel verschillende malen ingenomen en verwoest werd.

De middeleeuwse vesting van Ooidonck moet reeds in de dertiende eeuw bestaan hebben, hiervan getuigt een oorkonde van 1230 aan de kerk van Nevele en die gericht is aan "Nikolaas, Kapelaan van Hodunc" (Hodunc is afkomstig van "hoog" en "donk" of hoogte in een moeras).

De meest tragische periode in de geschiedenis van het kasteel is de periode dat het bewoond werd door de familie de Montmorency (van 1425 tot 1592). De burcht werd toen op de vier hoektorens na tot tweemaal toe grondig vernield.

Een eerste maal in 1491 na een belegering door de Witte Kaproenen tijdens de oorlog tussen Maximiliaan van Oostenrijk met de drie Vlaamse steden Ieper, Brugge en Gent. Het was Filips de Montmorency die de eerste heropbouw voltooide in 1501. Zijn zoon, beter gekend als Graaf Hoorne, zou er wonen tot hij in 1568 samen met de Graaf van Egmont te Brussel onthoofd werd. Een tweede maal in 1579 het kasteel werd toen belegerd en verwoest door de Gentse calvinisten tijdens de godsdiensoorlogen. Eleonora de Montmorency verkocht het kasteel, of beter de puinhoop die ervan restte, aan Martin della Faille, een rijke, Antwerpse aristocraat en zakenman, die oorspronkelijk Van der Faelge noemde maar die zijn naam verlatijnste zoals dat nog gebeurde tijdens de renaissance.

Martin della Faille begon met de heropbouw in 1595, hij maakte van het kasteel een parel van de Vlaams-Spaanse bouwkunst van de zestiende eeuw, sindsdien is aan de buitenzijde niet veel meer veranderd zoals we kunnen zien op een gravure die in 1642 werd gemaakt door Antonius Sanderus. Het geheel is opgetrokken in baksteen die ter plaatse werd gebakken met klei uit de omliggende weiden. Twee hoofdgebouwen met twee verdiepingen verbinden de centrale vierkante toren met de twee ronde hoektorens. De verdedigingsmuren die de vier ronde hoektorens met elkaar verbonden werd afgebroken en in de torens zelf werden grote ramen geplaatst, zodat nog enkel de schietgaten in de onderbouw nog herinneren aan het verdedigingskarakter van de oorspronkelijke burcht. Het slot kreeg een meer residentiële karakter, de zijde naar het binnenplein gekeerd is frivol met trapgeveltjes, toen een typische bouwtrant in de Vlaamse steden. De della Faille's bewoonden het kasteel tot de familie in het begin van de negentiende eeuw uitstierf.

In 1864 kwam het kasteel in het bezit van de graaf 't Kint de Roodenbeke, de grootvader van de huidige eigenaar. Het kasteel was vrij vochtig en wak, en de graaf gaf dan ook aan de Franse architect Parent de opdracht om de oude woning te moderniseren om ze meer bewoonbaar te maken. Het oorspronkelijk uiterlijk werd bewaard maar de statigheid van het hoofdgebouw werd meer onderlijnd. Het interieur werd eveneens aan de leefwijze van die tijd aangepast, zodat het interieur eigenlijk een interessant document vormt voor de mensen die belangstelling tonen voor de levenswijze van een groot heer uit de negentiende eeuw. Twee graven t'Kint de Roodenbeke waren voorzitter van de Belgische senaat, zij hadden dus veel contact met Koning Leopold I, met wie ze vriendschappelijke betrekkingen onderhielden. In het kasteel herinneren vele schilderijen en beeldhouwwerken aan de veelvuldige bezoeken van Leopold I. Er bevindt zich eveneens een kunstvolle verzameling van rijk gevariëerde schilderijen en meubilair dat door de opeenvolgende families samengebracht is. Als we er enkele moeten opnoemen dan zouden we de volgende vermelden:

- Een landschap van David Vinckeboons (waarvan te Laarne ook een schilderij hangt in de eetzaal).
- Een portret van Alexander Farnese toegeschreven aan Otto Vaenius
- Een schilderij van Anton Van Dijck.
- Een XVIIe eeuwse Florentijns Kabinet in ebbenhout met inlegwerk in kleurig marmer.
- Een XVIIe eeuwse Antwerps Kabinet in ebbenhout met schilfers ingelegd.
- Een reeks XVIIe eeuwse wandtapijten van Beauvois uitgevoerd naar kartons van de Franse schilder Ch. Lebrun.
- Een gotisch koffertje uit de XVe eeuw met de oorspronkelijke bekleding.
- Een voornaam bureau 'Boule', destijds eigendom van Fouquet, Minister-Superintendant van Louis XIV.
- Een Italiaans schilderij uit de XVIe eeuw die het mystieke huwelijk van de Heilige Catherina voorstelt, dit mystieke huwelijk is door velen, waaronder Rubens en Van Eyck op doek gebracht, ook te Laarne hangt een dergelijk werk op de eerste verdieping.

Het park is mooi met een prachtige uitzicht op de Leievallei, het kasteel ligt immers pal in een van de Leiebochten. Het is dan ook niet te verwonderen dat het bekende schilders als Fritz Van den Berghe en Gustaaf De Smet inspireerde toen ze te Bachte-Maria-Lerne woonden in het begin van deze eeuw. In de bossen rond het kasteel, met eike-, linde-, iepen- en essebomen leeft ook een van de laatste reigerskolonies van ons land.

Het kasteel ligt ten zuidwesten van Gent langs de autoweg Brussel-Oostende, bij de uitrit Gent-Noord de weg naar Deinze nemen en de wegwijzers volgen. Het kasteel is alhoewel nog bewoond op bepaalde dagen voor het publiek toegankelijk. En dit op volgende dagen: O.L.H. hemelvaart, Pinksteren, 11 en 21 juli, 15 augustus en alle zondagen van begin juli tot half september.

Ir H VanErmen

DE MIDDELEEUWSE RIDDER

Het begrip ridder heeft door de geschiedenis heen verschillende betekenissen gehad : In het begin, de vroege middeleeuwen, had het ridder, ruiter, zijn vooral een militair karakter (militair criterium), waarbij de ridder grotendeels de traditie van de vroegere Germaanse krijgers verder zetten. Zij waren de bereden krijgsmannen, de naam ridder wees dan ook eerder op een functie, niet op een stand. De ridders vormden de kern van de middeleeuwse krijgsmacht, gans in het begin van de middeleeuwen was de ridderstitel een bijzondere onderscheiding die de vorst aan zijn dapperste edellieden schonk. Het ridderschap heeft vooral grote opgang gemaakt tijdens de kruistochten doordat de kruistochtpredikers de ridders prezen om hun strijd tegen de ongelovigen. Ook de rondtrekkende troubadours gingen overal de ridderidealen ophemelen.

Oorspronkelijk behoorden alle ruiters of ridders tot de stand van de adel. hun aantal was echter te gering om opgewassen te zijn tegen de voortdurende en talrijke oorlogen die voortsproten uit allerlei persoonlijke feodale veten. Vandaar dat men het ridderschap ging aanvullen met niet-edelen zoals domeinbeheerders, hofbeambten, paardenknechten en horige boeren. Zij werden dan voor hun militaire diensten beloond met lenen en dit betekende tegelijkertijd de eerste stap naar de adelstand. Zij bleven een tweede rangsadel vormen, die zich tegen een goed loon verhuurde. Men werd als edelman geboren, maar het ridderschap moest men als het ware verdienen door dappere daden te verrichten. Waar aanvankelijk het ridder zijn een beroep was, vooral eigen aan de leden van de feodale adel, maar niet absoluut gesloten voor anderen, begon de riddermatigheid zich nadien te ontwikkelen tot een nieuwe adel. Het vervullen van de militaire eisen volstond niet meer om ridder te worden, maar men moest ook riddermatig geboren worden, en zo ontstond de ridderadel, een standscriterium. Aanvankelijk onderscheidde men nog de ordo equestris major, de oorspronkelijke edelridders, en de ordo equestris minor, de ministeriale ridders. Tegen het einde van de middeleeuwen ging de ridderstitel dan ook van vader op zoon over.

De militaire waarde van de ridder is echter ook snel komen te vervallen door de opkomst en het succes van de burgerlijke infanterie, zoals bijvoorbeeld in de Gulden Sporenslag, door de uitvinding van het buskruit en het gebruik van vuurwapens en het opkomen van de huurlegers. Reeds in de XVe eeuw was de militaire rol van de ridders grotendeels uitgedaan. Heden is de 'Ridder'- betekenis nog steeds een adellijke titel.

Ridder werd men pas na een soort opleiding die over volgende stadia verliep:

De Page, van 7 tot 14 jaar. Op zevenjarige leeftijd gingen de zonen van een heer in dienst in het kasteel van een bevriende edelman als page. Hier leerde hij vooreerst hoofse manieren, vooral in dienst van de edelvrouwen, die hij bediende aan tafel, voor wie hij boodschappen deed en die hij vergezelde tijdens haar wandelingen, reizen of op jacht. Daarnaast leerde hij ook al vroeg de edele kunst van het oorlogvoeren : vooral schermen en boogschieten, maar ook zwemmen, paardrijden, en klimmen. Geestelijke ontwikkeling bleef hier wel op de achtergrond : eerder zeldzaam hoefde de page te studeren en dus kon hij later dikwijls

lezen of noch schrijven, dit is dan ook de reden waarom de verhalen door de minnestrelen en troubadours werden voorgedragen.

De Schildknaap, van 14 tot 21 jaar. Op veertienjarige leeftijd werd men schildknaap, hierbij werd er een feestmaal gehouden en kreeg de jongeling zijn eerste zwaard en zijn laatste ongestrafte malse oorveeg. De voornaamste taak bestond nu in de zorg voor de heer, die hij 's morgens moest wekken en meehelpen bij zijn toilet, wiens wapenuitrusting hij moest onderhouden en wiens strijdros hij verzorgde. Hij volgde zijn heer ook naar, maar niet in het gevecht, tenzij wanneer die in levensgevaar verkeerde. De schildknaap ontving ook de gasten, die hij aan tafel bediende en die hij uitgeleide deed. Zijn eigen opleiding bestond vooral in het hanteren van wapens en uitstekend leren paardrijden.

De Ridder, vanaf 21 jaar. Na minstens 7 jaar schildknaap te zijn geweest, kon men pas vanaf zijn 21e jaar ridder worden. Dit werd men door de Ridderslag, die door de vorst of een machtige heer werd toegediend, dit vond plaats tijdens een grote en kerkelijke plechtigheid en de ridderslag had plaats in de ridderzaal. Het ceremonieel van de ridderslag gaat wellicht ook terug naar de traditie bij de Germaanse krijgers : de jonge vrije germaan werd pas volwaardig lid van de stamgemeenschap nadat hij zich totaal had onderworpen. Dit oud germaans gebruik had hier echter ook de kerkelijke invloed ondergaan. Aan de ridderslag was vooreerst een geestelijk element verbonden. Na een voorafgaande vasten en een wake in de kerk, legde de schildknaap de ridderseed af waarbij hij zwoer 'trouw te zullen zijn aan de kerk en de vorst, de bescherming van weduwen, wezen en verdrukten op zich te nemen, en een Christelijk en ridderlijk leven te zullen leiden'. Hij beloofde verder 'trouw aan de leenheer, dapperheid in de oorlog, eerlijkheid in de strijd maar edelmoedigheid tegenover de overwonnen vijand'. Dan volgde de militaire ceremonie waarbij de heer de schildknaap een gouden spoor aantrok, andere schildknappen en pages brachten de wapenuitrusting van de aanstaande ridder aan en hij werd in de krijgstooi gestoken waarbij het hoofd echter nog ontbloed bleef. Op het grote ogenblik knielde de jongeman en boog het hoofd, toen gaf de heer hem met het plat van het zwaard één of drie slagen in de hals of op de schouder, onder het uitspreken van de woorden : 'In de naam van God, de heilige Michaël en de heilige Joris sla ik U tot ridder. Wees dapper, onvervaard en trouw'. Daarop kreeg de nieuwe ridder de helm op het hoofd en het schild in zijn hand. Het ceremonieel van de ridderslag was niet overal hetzelfde, soms beperkter, soms uitgebreider, zo was het soms zeer kort, zoals bijvoorbeeld op het slagveld, waarbij het geven van de ridderslag enkel bestond uit een slag met het plat van het zwaard toegediend door een oudere ridder aan een jongeling op de schouder of op de wang.

De wapens van een ridder bestonden uit een lans, een tweehands slagzwaard en een strijdbijl. Zijn hoofd was beschermd door een helm, het lichaam door een pantsering van leer met opgenaaide plaatjes of door een maliënkolder en later, in de XIVe en XVe eeuw, door een geheel uit metalen platen bestaand harnas. Aan de linkerarm droeg hij ter verdere bescherming een schild. Zijn identiteit deed hij kennen door bepaalde op het schild en helm aangebrachte figuren in eveneens bepaalde kleuren, uit deze kentekens ontwikkelden zich de ridderlijke geslachtswapens.

Dr. L. De Cock

VERSLAG RIJNREIS

Met zijn zeven-en-veertig zijn we vertrokken voor een drie dagen durende weekendtrip. Wel is waar met enkele minuutjes vertraging want een van onze trouwe vrienden, wonende op 500 meter van het Slot te Laarne had per ongeluk de trein gemist. Het euveltje werd vlug opgelost en we zetten koers naar ons doel de verkenning van de linker Rijnsoever tussen Koblenz en Bingen. Via Brussel- Luik- Aken- Keulen, in Kerpen namen we baan A61 richting Koblenz-Mainz, weg die we links lieten liggen in Oberwesel. Vandaar gingen we door het hinterland met zijn terrasbouw en bereikten Bacharach- Oberdiebach- Niederheimbach- Oberheimbach met ons verblijfshotel Bergschlößen. Na het versterken van de inwendige mens bezoeken we de wijnbergen in het Heimbachtal met de witte wijn Kabinett, Spätlese, Auslese, Beerenauslese en Trockenbeerenauslese. Na ontvangst in de wijnkelder was de stemming er in en spraken we allen al zeer goed Duits.

De volgende dag was er de hoofdbrok van onze reis met het bezoek aan drie kastelen, 's morgens het grootste, Burg Reichenstein en in de namiddag Burg Soonech en Burg Rheinstein, beide hoog op de kammen met een serieuze klim die te voet moest gedaan worden met daarna als surplus de klimpartij op de trappen, de leiding in de klim werd sportief genomen door onze kranige drie-plussers. We zullen later nog terugkomen op de geschiedenis en de structuur van deze kastelen.

In de avondstilte bezochten we nog het overbekende Rudesheim aan de overkant van de Rijn, wij rukten met vredelievende bedoelingen de gekende Drosselgarse binnen toen plots een wolkbreuk losbrak. Wij drosselden in paniek terug naar de Rijn waar wij een wonder aanschouwden, tussen Bingen en Rudesheim had de Rijn een goudgele kleur, veroorzaakt door de stortregens, de schilfergrond en de witte druiven, langs de linkeroever tussen Bingen en Assmanshausen zagen wij de Rijn in volle schoonheid. Ter hoogte van Assmanshausen tot algemene verbeistering een rode Rijn... Het had niets te maken met de Europese verkiezingen maar het hield verband met de stortvloed en de rode druiven van de streek. Het avondmaal, een feestelijke grillade, werd genuttigd in aanwezigheid van de burgemeester, de prominenten van de gemeente en de wijnprinces. Het was een werkelijke heimatavond met de officiële toespraken overgenomen door de plaatselijke pers en waarin onze vice-voorzitter Dr. Luc De Cock de show stal met zijn krachtige Duitse taal.

De laatste dag van ons verblijf ter plaatse hielden we een boottocht langs de oevers van de Rijn waarbij we de kastelen vanuit een andere hoek bewonderden. De boot leidde ons langs de Loreley, de vooruitspringende rots, 132 meter hoog op een plaats waar de Rijn 30 meter diep is. Vanuit St. Goar dat gesticht werd in het jaar 600 en dat we bereikten met Dr. Luc De Cock aan het roer van het schip keerden we met de bus terug naar ons verblijfshotel voor ons laatste gezamenlijke middagmaal. De bus bracht ons daarna terug naar België en in de bus hielden de leden van de raad van bestuur een mobiele uiteenzetting over de geschiedenis van ons Slot van Laarne en over de werking van de vriendenkring.

AKTIVITEITEN IN EN OM HET SLOT VAN LAARNE

* 6e BLOEMENPRACHT: 25-26 en 27 augustus 1984

Het wordt terug het rendez-vous van vele duizenden kunst- en bloemenliefhebbers. Naast de vele soorten bloemen, planten, cactussen en kruiden wordt het volop genieten van een grote variëteit cyclamen, azalea's, orchideeën enz... Een en ander wordt opgesteld in de verschillende zalen van het kasteel tussen en op de meubelen en kunstvoorwerpen waarbij gestreefd wordt naar een harmonie tussen kunst en natuur. Zowel de erekoer als de binnenkoer worden dit jaar van een gepaste opsmuk voorzien.

De leden zullen een uitnodiging ontvangen voor de vooropening op vrijdag 24 augustus te 20 uur.

INFO : 091/ 30.91.55

* FESTIVAL VAN VLAANDEREN: vrijdag 14 september 1984

In het kader van het festival van Vlaanderen vindt in de ridderzaal van het slot van Laarne een klavecimbelrecital, met Brigutte Houdenbourg, plaats. Aanvang 20.30 uur, prijs 300.- BF

Onze leden kunnen kaarten bekomen aan gunstige voorwaarden, zowel voor het concert te Laarne als voor andere festivalconcerten

INFO : A. Eeckhaut 091/30.09.76 (na 19 uur)
091/25.75.51 (tijdens de kantooruren)

* 7e HOBBY-MARKT: 29 en 30 september

Dit volgens de reeds gekende formule, als speciale attractie zal er een verzameling Old-Timers te bezichtigen zijn op de erekoer van het slot

INFO : 091/30.91.55

* ANTIIEKBEURS: van zaterdag 6 tot en met zondag 14 oktober

Deze beurs wordt ingericht door de Koninklijke Gilde van Vlaamse Antiquairs, zij staan borg voor de kwaliteit.

INFO : meer inlichtingen in ons volgende nummer.

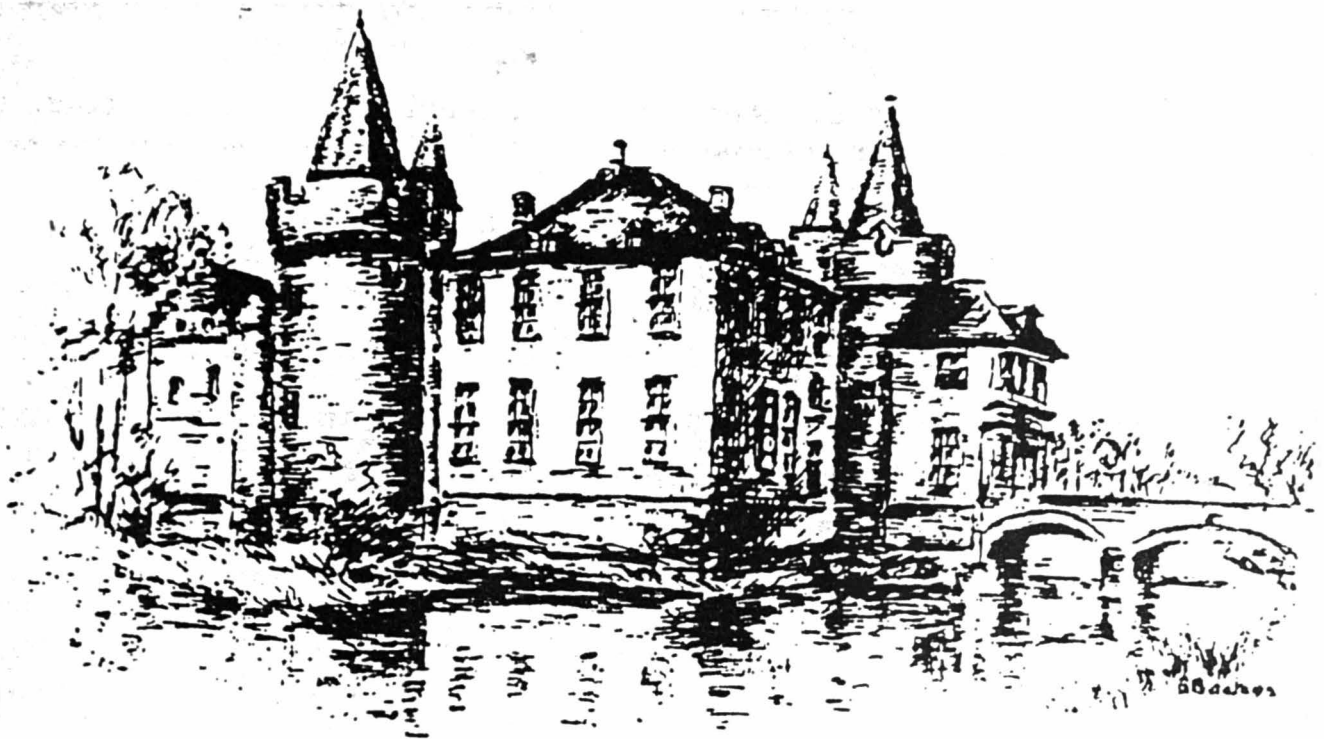

* PIANORECITAL: zaterdag 17 november

Hugo Monden brengt werken van Chopin, Mozart, Liszt en andere

INFO : ook hierover meer inlichtingen in ons volgend nummer

castellum

Jaargang 1
nummer 3

EDITORIAAL

Ziehier het derde nummer van ons tijdschrift. Sinds ons vorig nummer kende BLOEMENPRACT in het Slot, met meer dan 6000 betalende toeschouwers, een enorm succes. Wij houden eraan de mensen te bedanken die actief meewerkten aan het welslagen van deze manifestatie. De VVV van Laarne, de mensen van de tuinbouwschool van Melle en vooral de leden van onze vriendenkring. We merken dat niet alleen ons aantal leden toeneemt, maar dat eveneens de betrokkenheid van onze leden toeneemt. We zien dit als een goedkeuring van het beleid dat we voeren en we zullen dan ook trachten op deze manier verder te werken.

Het is ook de eerste keer dat we een artikel afdrukken dat door een buitenstaander geschreven is. Het is de Heer R. van Elslande die een artikel schreef over de muurschilderingen in de kapel van het Slot van Laarne. Wij hopen dat we nog dikwijls zulke interessante artikels mogen ontvangen.

We moeten U ook een droef nieuws melden. Tijdens de vakantiedagen in de maand juli, wanneer het Slot druk door toeristen bezocht werd, hebben enkele vandalen schade aangericht in de ridderzaal. De prachtige Franse renaissance-kast met enkele fijn-gebeeldhouwde beeldjes, is hierdoor sterk ontsiert. Het linker beeldje werd ter hoogte van de benen afgebroken en het rechter werd met voetstukje en al afgerukt en meegenomen. We hopen dat het de dader veel ongeluk brengt en we zoeken naar een beeldhouwer die copieën kan maken om de schade te verbergen.

Ir H.A. VanErmen

DE TORENVALKEN VAN HET SLOT VAN LAARNE

Als voornaamste valken komen in onze streken nog voor : de jonge slechtvalk, de torenvalk en de boomvalk. De torenvalk is de meest algemene roofvogel van ons land. Hij is opvallend klein met zijn maximale lengte van 34 cm. Een typisch vlieggedrag is het zogenaamde bidden, het door snelle vleugelbewegingen op één plaats in de lucht blijven 'hangen'.

In juni-juli 1984 werden in de hovingen van het Slot van Laarne drie jonge torenvalken opgemerkt, waarvan twee in nood. Door de familie van regisseur Van den Broecke en de Vrienden van het Slot werd voor deze twee jonge valken de hulp van veearts Marius en de ornitologische club van Wetteren ingeroepen. De Heer en Mevrouw Caekebeke van deze club namen gratis gedurende enige tijd de voeding en zorg voor deze twee jonge valken op zich, waarvoor onze warme dank ! Deze twee jonge valken werden geringd en half juli op de erekoer weer in vrijheid gelaten. Hopelijk jagen ze goed en misschien vernemen wij van bevriende ornitologen ooit nog wel eens iets over hen.

Als toemaatje : we volgen nu ook een kerkuil op het Slot. Maar ja : uilen geven zich niet zo snel prijs ! Het spreekt natuurlijk vanzelf dat de Vrienden van het Slot van Laarne open staan voor alle informatie over deze vogels en voor alle suggesties van ornitologen en vogelliefhebbers.

Dr L. De Cock
Ondervoorzitter

DE MIDDELEEUWSE EDEL- EN RIDDERSPELEN

De christelijke vorsten stelden in de middeleeuwen het ridderschap in om er de heren toe te brengen door hun dapperheid het goede te dienen. Het leven van de heren was echter op de eerste plaats militair. Hierin vormden oorlog, jacht, kruisvaarten, enz. dan ook veelal het hoofdbestaan. Wanneer er dan geen oorlog woedde bleef de 'jachtige' bezigheid echter niet uit en werd dan beoefend in allerlei strijdspelen. Hieronder zijn de bekendsten : de tornooien, de jacht en de valkenjacht.

1. De Tornooien - Het Steekspel (bloeitijd in de XIIe en XIIIe eeuw)

Deze spelen zijn historisch te herleiden tot de Romeinse steekspelen. Het steekspel vond gewoonlijk plaats tijdens de tornooien, georganiseerd door één of andere edelman. Deze tornooien gingen gepaard met volksfeesten, religieuze handelingen en hadden een sterk erotisch en romantisch karakter. In dergelijk strijdspel ging het er vaak ruw aan toe, vooral omdat de roem van de krijgsman op het spel stond. Immers werd de roem van de krijgsman vooral bepaald door het aantal overwinningen. Het grondprincipe van dit middeleeuws ridderspel hield in dat de tegenstanders elkaar van het paard trachten te stoten.

In de vroege middeleeuwen werd de zgn. 'BOUHOURT' gehouden waarin wel honderd ridders tegen elkaar uitkwamen, gewapend met stompe lansen en zwaarden. In de late middeleeuwen trad de 'JOUTE' of 'JOST' meer naar voor. Waarbij het ging het om een duel van ridders, gewapend met een lans. Dergelijk gevecht vond plaats tussen het gewoel, de wapenkreten en de aanmoedigingen van edelvrouwen, edelen en vaak ook het volk uit de omgeving. Na het gevecht had de prijsuitreiking plaats. De overwinnaar werd gekroond met een krans van lauweren en bladen. Deze spelen waren ook een der voornaamste bronnen tot het ontstaan van de heraldiek. De wapens der deelnemende ridders werden afgebeeld in een tornooiboek.

2. De Jacht

In rustiger middeleeuwse tijden betekende de jacht voor de edelen een sport en vermaak. Zij hadden hierop een privilege, vermits zij hun onderhorigen het recht op jacht ontnamen. Er was vooreerst de jacht op groot wild zoals everzwijnen, herten en reeën. Dit was typisch een ruwe bezigheid voor mannen. Daarnaast was er ook de jacht op klein wild zoals hazen, konijnen, fazanten, reigers en ander gevogelte. In deze jacht op klein wild, die ook door vrouwen werd beoefend, speelde de gedresseerde valk een voorname rol.

3. De Valkenjacht

De valkenjacht blijkt eeuwenlang een geliefkoosde sport te zijn geweest. Wellicht werd het reeds in de pre-historie beoefend in de steppen van Centraal-Azië, vanwaar Mongolen en Hunnen het rond 375 na Christus in Gallië zouden hebben gebracht. Vooral in de middeleeuwen is de valkenjacht zeer geliefd geweest en maakte het veelal een feestelijke gebeurtenis uit. Trouwens in deze periode werd de valk bij de geestelijkheid en adel een statussymbool.

Deze jacht gebeurde met afgerichte valken. Hierin speelde de valkenier een belangrijke rol, hij moest de vogels vangen, africhten en verzorgen. Rijke heren hadden dikwijls één of meer valkeniers in vaste dienst. Er bestonden echter ook rondreizende valkeniers die met hun afgerichte valken van burcht tot burcht trokken. Het africhten van zo'n valk was geen gemakkelijke taak en berust op het principe dat de vogel leert dat de gehandschoende hand van zijn meester de enige plaats is waar hij zijn honger kan stillen. In het begin wordt de vogel geleerd het voedsel (stukjes rauw vlees) uit de gehandschoende hand van de meester te eten. Het africhten gaat steeds verder tot de valk een vliegende duif vangt en naar de hand van de valkenier brengt. Minder populair was de jacht met andere afgerichte jachtvogels zoals havik, steenarend of sperwer.

De valken werden aanvankelijk voor de reigerjacht gebruikt, doch toen die zeldzaam werden joeg men op fazanten, konijnen en ander klein wild. De valkenjacht zelf werd beoefend door edelvrouwen, ridders, pages en schildknapen. De valkeniers begeleiden hen met afgerichte valken, die op hun hoofd een lederen huif droegen. Dit kapje was met mooie veren en belletjes versierd en diende om de valk rustig te houden tot de jacht begon. Na het schallen van de jachthoorn joegen de begeleidende honden het wild op. Wanneer één of meerdere verschrikte reigers opvlogen namen de valkeniers, of iemand anders van het jachtgezelschap, het kapje af en lieten hun valken los. Deze laatste schoten bliksemsnel de lucht in, cirkelden enkele ogenblikken rond en lieten zich dan op hun prooi neervallen; Met hun krachtige snavel verwonden ze daarbij de reiger die neerviel. Het gezelschap en vooral de schildknapen gaven hun paarden de sporen en draafden de valken achterna. De edelvrouwen volgden en kregen van de schildknapen de gesneuvelde reiger aangeboden. De valkenier riep de afgerichte valk terug en deze werd dan weer gehuifd.

Ook na de middeleeuwen is de valkerij populair gebleven. Sinds de X eeuw bestond er in de streek van Turnhout en Arendonk een klasse valkeniers (de Kempische heidevelden lagen in de trekroute van de slechtvalk) en in de XVIIe en de XVIIIe eeuw kende deze streek hierdoor zelfs enige welvaart. De Noord-Brabantse gemeente Valkenswaard in Nederland werd in de XVIIe eeuw een centrum van de valkerij en zij dankt haar naam hieraan. Ook bloeide de valkerij in Kopenhagen (met kroonprins Christiaan in 1664) in Duitsland en Oostenrijk (met markgraaf Carl Wilhelm Friedrich in de XVIIIe eeuw) in Portugal en Frankrijk (vooral onder Lodewijk XIII) en in Engeland waar in 1839 de Royal Loo Hawking Club werd gesticht. In België bestaat heden een strenge wetgeving in verband met valkerij (valk, havik en sperwer)

Dr L. De Cock
Onder-Voorzitter

*tellem 10 jrg nr 3 - 1984*DE GOTISCHE MUURSCHILDERINGEN IN DE KAPEL

Toen in 1977 de Heer Maurits Kerckhove, schepen van personeel en informatica van de stad Gent, mij verzocht om de bewaringstoestand van de Gentse muurschilderingen te onderzoeken en een verslag op te maken, heb ik niet gearzeld om de toen nog weinig gekende schilderijen in het Slot van Laarne op te nemen in dit overzicht, daar deze wandversieringen zich totaal laten inlassen in de Gentse schilderkunst. Het verslag was één en al noodkreet en wees op de zeer slechte conservatie van deze muurschilderingen, die reeds vrij gemaakt waren van de kalklagen en tevens een groot deel van deze versieringen die nog schuil gingen achter de plamuur. Ondanks dat men kort daarna de meeste gotische wandschilderingen te Gent heeft laten restaureren, St-Baafsabdij, Dominicanenklooster, Bijloke-abdij, Groot-Vleeshuis en weldra de Graftschilderingen, viel het Slot van Laarne buiten het gezag van de Gentse dienst voor Monumentenzorg en Stadsarcheologie. De hedendaagse toestand is nog zorgwekkender.

Deze wandschilderingen zijn één der vroegste uitingen van de schilderkunst in België en hebben daardoor een enorme waarde. De langzame maar zekere verdwijning van deze devotietaferelen betekent een onopvulbare lagune in ons nationaal kunstpatrimonium. Om deze reden publiceerde ik reeds een aantal artikels die het belang en de goede conservatie van deze gotische schilderijen benadrukten (1). Hebben wij geen les mogen trekken uit de conservatie van de XIVe eeuwse muurschilderingen in het Pand in de Onderbergen te Gent, dat na een openbare veiling verkocht werd aan een Gents antiquair, die ze verkocht aan een Amerikaanse verkoper die de schilderijen in 28 à 29 fragmenten verdeelde en ze afzonderlijk verkocht? Zijn we de muurschilderingen in de kapel van het Godshuis St.-Jan en St.-Paulus (Hoogstraat-Brugse Poortstraat 1-11) te Gent, die eveneens dateerden uit de XIVe eeuw en die voor het Gents patrimonium even belangrijk waren als het Lam Gods en het Portinaro-altaar uit de volgende eeuw vergeten, die door de timmerman Van Der Haeghen zonder meer vernield zijn geworden of de XIIIe eeuwse schilderijen in de Gentse St.-Jacobskerk, die omdat ze ondergeschikt waren aan de architectuur afgeschuurd werden? Laten we hopen dat we de muurschilderingen in het Slot van Laarne niet aan deze lange rij van vernielde schilderijen, die verdwenen in de laatste decennia, mogen toevoegen.

Toevallig werden de schilderijen in het Slot van Laarne ontdekt door een nieuwsgierige bezoeker, ca. 1960, die een klein gedeelte van de kalklagen verwijderde om te zien wat er onder stak. Op verzoek van de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België verwijderde in 1963 de Heer Seghers, restaurateur van het Gents Museum voor Schone Kunsten en leraar aan de Gentse Academie voor Schone Kunsten afdeling restauratie, een groot gedeelte van de kalklagen en reinigde en fixeerde de te voorschijn gekomen taferelen om achteraf over te gaan tot de restauratie, wat na meer dan twintig jaar nog steeds niet gebeurde.

De Voorstelling

Op de noordelijke wand van de kapel ontdekte de Heer Seghers op + 2,20 m. hoogte boven het vloerpeil overblijfselen van de twaalf apostelen, waarvan de middenste vier vernield werden in de XVIIe eeuw door het vergroten van een venster. De figuren zijn twee aan twee naar elkaar toe opgesteld. De identificering van deze apostelen is in de meeste gevallen zeer moeilijk daar de individualisering niet zo sterk is doorgevoerd. De eerste persoon gezien van links naar rechts is mogelijks St.-Filippus, die het kruis met een lange schacht in zijn rechterhand vasthoudt; toch lijkt het meer dan merkwaardig dat deze apostel volgens de XIVe eeuwse iconografie vooraan in de hiërarchie wordt afgebeeld. Deze figuur kijkt mogelijks naar St.-Paulus met het zwaard (?). Daarnaast is een vrouwelijke heilige afgebeeld met lang golvend haar; ondanks de goede bewaringstoestand is het moeilijk uit te maken wie zij eigenlijk voorstelt. Naast de eerste figuur rechts van het venster waarvan enkele fragmenten bewaard zijn gebleven herkennen we heel duidelijk St.-Andreas met het kruis en daarnaast Jacob de Meerdere met de pelgrimsstaf (?). De laatste twee apostelen stellen St.-Johannes de Evangelist met de giftbeker en St.-Mattheus met de bijl voor.

Bovenaan op het gewelfssegment zien we een in het grijs geklede man, die met een knots het hoofd van een zittende figuur, met afgewend hoofd ondersteund door zijn linkerhand, wil afkloppen. Dit tafereel verbeeld uiteraard 'Het Offer van Isaak'. Op de andere segmenten zien we nog duidelijk sporen van schilderijen onder de resterende kalklagen, doch de visuele fragmenten zijn onvoldoende om thans over te gaan tot een identificering van de voorstellingen.

Op de Zuidelijke wand zien we naast het toegemetsste raam, waarin we haaietanden bemerken, achter de kalklagen een personage met aureool. Achter het XVIIe eeuwse altaar, waar eertijds een kopie naar Van der Goes' 'Dood van Maria' prijkte, zien we links nog duidelijk sporen van een + 3 meter hoge figuur, die gedeeltelijk schuil gaat achter het plamuur.

Op de westmuur zien we naast de apostelfiguren 'De Geboorte van Christus'. Maria ligt op het bed dat vanaf het voeteinde gezien is weergegeven en wijst met haar rechterhand naar de kribbe waarin haar zoon ligt. De os en de ezel staan achter het kinderbed opgesteld. Op dezelfde muur maar langs de andere zijde zien we in het aanpalend lokaaltje een gekruisigde Christus met aan zijn voeten een geknielde vrouw met loshangend golvend haar (Maria of Maria-Magdalena) en fragmenten van een rechtstaande figuur (Maria of Johannes). Op dit tafereel werd in een latere periode een decoratief motief in de vorm van een gestilleerde arend (8 cm; hoog) aangebracht door middel van een overdrukplaatje, dat we terugvinden over de ganse koepel. Deze schilderijen zijn uitgevoerd in tempera op een kalkrijke ondergrond. Door de sporen van polychromie mogen we aanvaarden dat de gehele kapel beschilderd is geworden in dezelfde periode (2).

Datering en auteurschap

Deze monumentale schildering is een typisch voorbeeld van de XIVe eeuwse hooggotische decoratieve schilderkunst ten noorden van de Alpen en die vooral aansluit bij de Franse traditionele kunst. Het koloriet waarvan de gele en rode okers overwegend zijn, met diepe tonaliteit, de verschillende nuances van de pastelkleuren, de donkere zwarte lijnen van de tekening, het streven naar harmonie en evenwicht in de opstelling, de vlakheid, het ontbreken van ruimtesuggestie en modelé vinden we eveneens terug in de XIVe eeuwse Gentse muurschilderkunst (3). De figuren die uit het geheugen zijn geschilderd naar een algemeen model zijn enkel geïndividualiseerd door de houding van het hoofd, de beweging van de armen en de poses van de handen. Hun uitdrukingsloze gezichten hebben met uitzondering van de haren dezelfde stereotype kenmerken : de grote afstand tussen de ogen, een rechte neus en een weinig vooruitstekende mond.

Deze personages werden gewoon zonder enige psychologische of artistieke binding naast elkaar geplaatst en dienen enkel tot -ondergeschikte- versiering van de architectuur. De vlakke ondergrond is uitgevoerd in de al-frescotechniek, terwijl de schilderingen in tempera werden uitgevoerd. De sierlijke heupstand, wat in de drapering een spel der gebogen lijnen teweeg brengt, verrijkt de compositie en treffen we eveneens aan bij de figuur van St.-Christophorus in de refter van de Bijloke-abdij te Gent. De frontale conceptie van de apostelfiguren, het symmetrisch opstellen van de personages, de stereotype expressieloze hoofden met gesloten fysionomie, de in hoofdzaak lineaire conceptie van de figuren vinden we terug in het 'Laatste Avondmaal' en 'De Zegening van de Heilige Maagd' in dezelfde zaal van de Gentse abdij. De muurschilderingen in de Bijloke-abdij dateren uit de eerste helft van de XIVe eeuw.

De tekening van de voorstellingen te Laarne is lichter en minder gestilleerd, met andere woorden meer realistisch, wat op een latere datering wijst. Ook de reeds uitzonderlijk in perspectief weergegeven bedscène, waarvan de weergave van de gestilleerde plooienvall van het laken bijzonder goed geslaagd is, wijst erop dat de schildering later tot stand kwam. De voorstelling van dit geboortetafereel sluit nog volledig aan bij de XIVe eeuwse iconografie. De opstelling met in het midden het naakte Jezuskind in een stralenkrans liggende op de grond voor zijn knielende moeder treffen we pas voor het eerst omstreeks 1400 in onze gewesten aan (4), waardoor we dit ensemble voor deze datum mogen plaatsen. Deze scène vinden we in spiegelbeeld terug in een Gents missaal van 1366 (5). Dit miniatuur laat ons trouwens toe te veronderstellen dat de (reeds verdwenen ?) Heilig Jozef oorspronkelijk in de kompositie was opgenomen en meer bepaald aan het bedende. Een datering van deze Laarnse schilderingen omstreeks 1366 lijkt trouwens totaal aannemelijk. Door de reminiscenties is het waarschijnlijk dat de auteur te zoeken valt in het Gentse. Een onderzoek in het nog bestaande archief lijkt hier wel verantwoord.

De decoratieve schildering in het vertrek naast de kapel

De decoratieve schildering in het aanpalende lokaaltje is verspreid over de ganse koepel en is zelfs boven op de Calvarie geschilderd. De geel okere drager is van dezelfde substantie als deze in de kapel zodanig dat we mogen aannemen dat deze eveneens dateert uit dezelfde periode. Het decoratief element, namelijk een gestilleerde arend is voor het einde van de XVe eeuw en eigenlijk voor Keizer Karel eerder vreemd in onze gewesten. Een vraag die hier oprijst is waarom heeft men dit klein lokaal tot twee maal toe gedecoreerd? Werd hier het sacramentshuisje bewaard?

Opvallend is dat we gelijkaardige motieven terug vinden in de Bijloke-refter. In deze abdij werd waarschijnlijk dit versierde element aangebracht ten tijde dat men het Christushoofd van het 'Laatste Avondmaal' overschilderde, namelijk op het einde van de XVIe- begin XVIIe eeuw. Walter Shudel, de restaurateur van de Gentse muurschilderingen wees mij er terecht op, dat ook in de Leugemetekapel gelijkaardige decoratieve elementen werden aangetroffen. Wij mogen aanvaarden dat deze versieringen aangebracht werden ten tijde dat Lucas Floquet aldaar de graven van Vlaanderen reinigde, met andere woorden in dezelfde periode als deze in de Bijloke. Op de koepelwand van de kapel in het Slot van Laarne zien we fragmenten van een opschrift met de datum 1595. Waarschijnlijk heeft in die periode de familie Montigny dit oratorium laten opsmukken ; deze familie droeg in haar schild ... kleine adelaars.

Vermeldenswaard zijn nog de XVIIIe eeuwse muurschilderingen op de schouw en op het plafond van de zaal naast de kapel.

Rudy van Elslande

1. R. Van Elslande : Belangrijke muurschilderingen vernield in de laatste decennia, in SOS Gent, nr. 10 en 11, 1980
R. van Elslande : waardevolle muurschilderingen die vernietigd werden of bijna verloren zijn gegaan te Gent, in Groot Gent juni'77
G. De Smet - R. van Elslande : Het Gentse Tempeliershof, in Bijdrage van de vrienden van het Museum voor Schone Kunsten te Gent, 1979
2. M. Goossens : de middeleeuwse muurschilderkunst, in Gent 1000 jaar Kunst en Cultuur, 1975
3. M. Maertens ; de gotische muurschilderingen in Vlaanderen, niet uitgegeven thesis RUG 1984
4. R. van Elslande : de geboorte van Christus in het Groot-Vleeshuis in Ghendtsche Tydingen 1982
5. E. Panofsky : Early Netherlandish Painting, its origin and character, Hagerstown, New York, San Francisco, London, 1947-48

DE BURCHT VAN BEERSEL.

Het kasteel van Beersel is een van de weinige, goed bewaarde voorbeelden van middeleeuwse krijgswaerkunde in ons land. Het staat er nog zoals het er uitzag tegen het einde van de vijftiende eeuw. Het werd nooit, zoals het kasteel van Laarne en vele andere kastelen, omgebouwd tot lustkasteel. Het is daarom van grote historische waarde, daar de bezoeker dadelijk ervaart hoe er in een middeleeuws, versterkt kasteel geleefd werd.

Het kasteel werd gebouwd door Godfried van Hellebeke, met de hulp van de hertog van Brabant, Jan III, tussen de jaren 1300 en 1310. Het werd gebouwd als vooruitgeschoven verdedigingspost van de stad Brussel, aan het riviervak de Zenne waarvan het water trouwens de slotgracht voedt. Over deze omheininggracht is een houten brug geworpen die zo gebouwd is dat ze, in geval van belegering, gemakkelijk kan vernield worden. Het laatste deel van deze brug is ophaalbaar en langs hier komt men binnen in het kasteel onder één van de drie torens. Deze torens zijn langs de buitenzijde rond, met lange smalle vensters, die als schietgaten dienst deden, terwijl de binnenzijde vlak is met grote vensters, die voor het licht moesten zorgen. De vensters die men nu aan de buitenzijde aantreft zijn van latere datum, vermoedelijk van het einde van de vijftiende eeuw. Het is opvallend dat de burcht geen donjon heeft, de constructie van dergelijk uiterste verdedigingsoord was namelijk klassiek in die periode. Iedere toren kon evenwel afzonderlijk verdedigd worden met de naar de binnenkoer gerichte schietgaten. Dit in het geval de vijand binnen de ringmuur doorgedrongen was...

De torens hebben drie verdiepingen waarvan de twee onderste als woonvertrekken dienst deden, terwijl de bovenste diende als wapenarsenaal. Daarboven heeft men toegang tot de rondgang met verdedigingswerken uit de veertiende eeuw, dit wil zeggen werpgaten langswaar men de aanvallers met stenen bekogelde en kantelen waarachter boogschutters zich schuilhielden. De rondgang over de muren geeft toegang tot de eerste verdieping van de torens, dit is een klassieke constructie die we ook te Laarne aantreffen. Men merkt hierbij hoe oncomfortabel de woonvertrekken van de Heer waren, daar ze door iedereen, soldaten inkluis, belopen werden.

In 1363 treedt Jan van Witthem in het huwelijk met de kleindochter van Godfried van Hellebeke. Zijn familie zouden de kasteelheren blijven tot in 1554 waarna het in het bezit komt van de Arenbergs. Ondertussen kende het een bewogen geschiedenis. Na het overlijden van Maria van Bourgondië en gedurende de minderjarigheid van Filips de Schone, komen de steden van de lage landen in opstand tegen Maximiliaan van Oostenrijk. Dit was ook het geval met Brussel. Filips van Witthem, heer van Beersel bleef trouw aan Maximiliaan en de Brusselaars, onder leiding van Filips van Kleef, belegerden het kasteel een eerste maal in 1488 maar ze konden het slechts veroveren na een tweede belegering in 1489 mits de hulp van de Franse artillerie. Na de tussenkomst van Maximiliaan van Oostenrijk werd de burcht heroverd en werd het gedeeltelijk verwoeste kasteel heropgericht mits een speciale belasting die op de Brusselaars geheven werd.

Deze herstellingswerken werden uitgevoerd van 1491 tot 1508. De verdedigingswerken van het slot werden aangepast aan de noden van de tijd, zo werden de smalle schietgaten van de oostelijke muur rond uitgehouwen om het gebruik van lange smalle kanonnen mogelijk te maken. Het slot werd ook verfraaid en meer leefbaar gemaakt, zo kregen de torens spitse daken en trapgevels langs de binnenkoer. Achter op de binnenkoer bouwde men eveneens een woonhuis met meer confort dan in de torens, hiervan rest jammer genoeg enkel de gewelfde kelder. Dit woonhuis werd niet heropgebouwd tijdens de restauratiewerken daar authentieke documenten ontbreken.

Een latere restauratie dateert van 1617, jaartal dat verankerd is op de binnengevel van de eerste toren. Zij werd uitgevoerd door de Arenbergs, die vele kastelen bezaten en die het slot dan ook zouden verlaten om zich in hun prachtig kasteel van Heverlee te vestigen. Het slot kwam in het bezit van de familie de Mérode die het zou verhuren alvorens het weg te schenken. Het slot kwam volledig in verval en net als in het Gravensteen te Gent werd er ook gedurende een zekere tijd een katoenfabriek in opgericht.

Het is slechts in 1928 dat een einde kwam aan het verval van het kasteel. De eigenaar, de Graaf Guillaume de Henricourt de Grunne, gehuwd met de gravin Henriette de Mérode, schonk het kasteel toen aan een zustervereniging van de onze 'De Vrienden van het slot van Beersel' die onmiddellijk met restauratie werken begonnen. Zij trachten alles wat vernield was te herstellen met materialen uit de tijd, zij steunden zich hierbij op oude prenten en tekeningen uit de zeventiende en de achttiende eeuw om de historische waarheid zoveel mogelijk te benaderen. Tijdens een tweede restauratie uitgevoerd in 1949 door 'De Koninklijke Vereniging voor Historische Woonsteden van België' die eigenaar was geworden van het kasteel in 1934, werden de rondgang en de bovenste verdieping van de torens heropgetrokken.

Het slot ligt ten zuiden van Brussel langs de autoweg Brussel-Bergen, eerste afrit en dan de wegwijzers volgen. Het is het gansen jaar toegankelijk voor het publiek. Bezoekers doen er goed aan sportieve kledij te dragen.

Ir. H. VanErmen

ACTIVITEITEN IN EN OM HET SLOT

* 7e HOBBYMARKT : 29 en 30 september

Een ruilbeurs en markt voor alle verzamelingen : munten, postzegels, prentkaarten, curiosa enz. en alle hobby's: hout-, leder- en glasbewerking, zelfgemaakte voorwerpen en dergelijke meer.

Als speciale attractie zal een verzameling Old-Timers op de erekoer en rond het Slot tentoon gesteld worden.

* VANTIEKBEURS : van 6 tot 14 oktober

Alle leden zijn, mits voorleggen van hun lidkaart, eveneens welkom op de vooropening op vrijdag 5 oktober te 20 h. De openingsrede zal gehouden worden door onze Eerste Minister de heer Wilfried Martens.

De beurs zelf wordt ingericht door de prestigieuze 'Koninklijke Gilde van Vlaamse Antiquairs'. Alle tentoongestelde stukken worden vooraf gekeurd door gekende kunstcritici, conservatoren van gekende Vlaamse musea.

* PIANORECITAL : zaterdag 17 november

De gekende pianist, HUGO MONDEN, brengt werk van Chopin, Mozart, Liszt en andere.

Wij hopen op deze manifestatie meer leden te ontmoeten dan dat het geval was voor het klavecimbelrecital van het Festival van Vlaanderen, de afwezigen hadden ongelijk. De ridderzaal van het Slot herleefde volledig in de sfeer van de XVIIe eeuw, toen de familie van Vilsteren verschillende rondreizende muzikanten uitnodigde in het Slot van Laarne

Inkom 250 fr

reservatie : 091/30.91.55

* FLANDERS PHOTOGRAPHY : van 28 oktober tot 4 november

Het 10e ontmoetingssalon van de Vlaamse fotografen. Alle tentoongestelde werken werden streng geselecteerd door een deskundige, neutrale keuzecommissie. De werken geven een uniek beeld van het huidige niveau van de beste Vlaamse fotografen.

Als eregast wordt fotograaf JAN CARLIER aan het publiek voorgesteld. Hij is gekend om zijn eigenzinnige opvattingen en zijn kritische kijk inzake fotografie, maar vooral om zijn persoonlijke, prachtige manier van fotograferen.

Flanders photography wordt georganiseerd door de fotogroep TREFPUNT en loopt onder de bescherming van het provinciebestuur van Oost-Vlaanderen

BURG REICHENSTEIN

Aan de boord van de Rijn, boven de gekende Klemenskapelle uit de VIIe eeuw, aan de vallei Morgenbachtal, ligt Burg Reichenstein. Het is één van de oudste kastelen aan de Rijn. Het ontstaan van de burcht gaat terug tot het jaar 800, wanneer men aan de Rijn vaste grond tot bouwen begon te krijgen. Burg Reichenstein werd voor het eerst in een oorkonde vermeld in de jaren 1213, de Aartsabdijs van Kornelimünster-Aachen wordt erin als eigenaar van de burcht vernoemd. Het burchthoofd dat door de Aartsabdijs belast was met het bestuur, kwam in 1253 in opstand tegen het stadsverbond, ze werden zogenaamde roofridders. De burcht werd dan ook nog hetzelfde jaar verwoest door de legers van het stadsverbond.

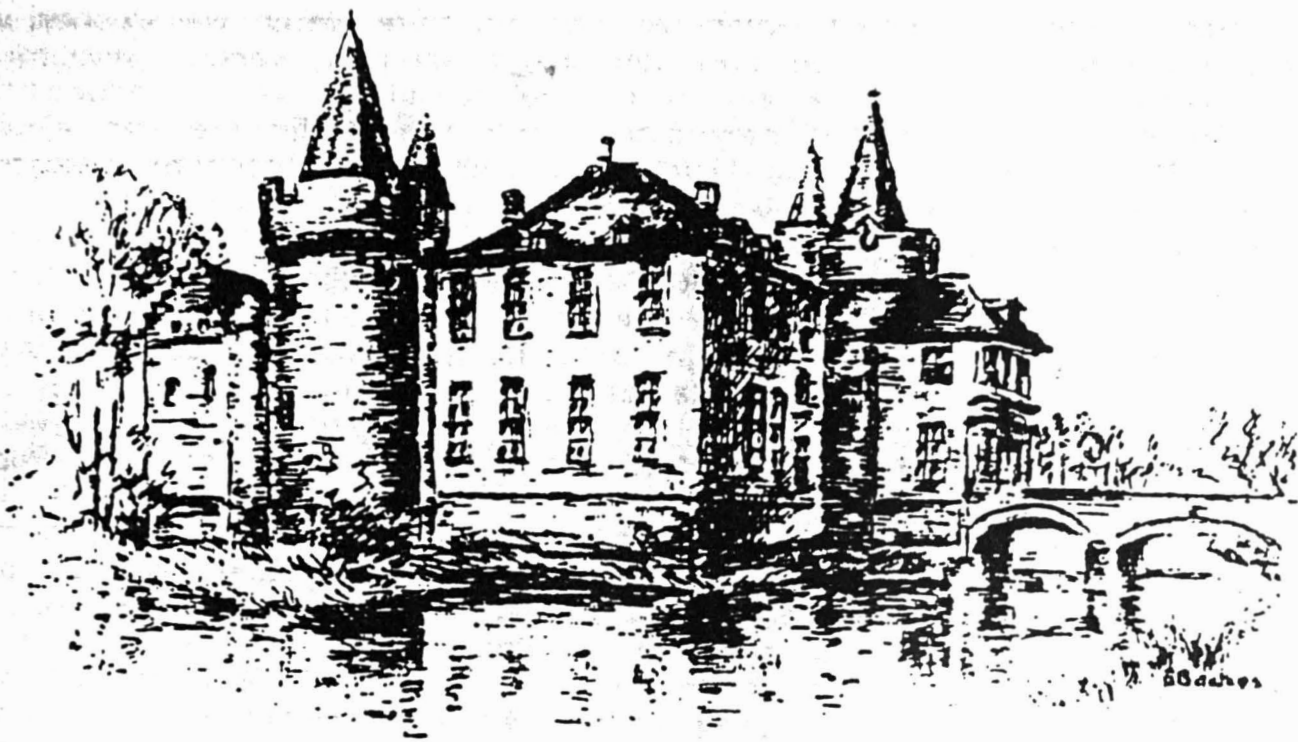
Na de heropbouw van de burcht werd ze rond de jaren 1270 verkocht aan de Aartsbisschop van Mainz. Maar de Mainzer burchtvoogden keerden zich tegen hun heren, het gevolg was een tweede verwoesting van de burcht in 1282 en dit onder Kaizer Rudolf von Habsburg. Na de inname van de burcht werden de burchtheer en zijn zeven zonen onthoofd bij de Klemenskapelle. Na de wederopbouw behielden die voogden de burcht als pand, maar droegen deze over aan de graven en hertogen van Beieren, welke Reichenstein in de strijd om de Duitse keizerskroon als machtsmiddel in de weegschaal wierpen.

In 1344 beslist de keizer dat de burcht de Aartsbischop van Mainz toebehoort. Het kende nog een bewogen tijd in de jaren 1689 toen de Franse soldaten van Lodewijk XIV het slot innamen en de zware verdedigingsmuur, langs de kant van de berg, die stamde uit de XIIIe eeuw, afbraken. Tot het einde van de XIXe eeuw blijft de burcht in het bezit van de stad Mainz.

Rond het jaar 1900 herbouwde de grootvader van de huidige eigenaar, Baron Herman von Schorlener, de burcht. Zijn familie verzamelde er een merkwaardige collectie jachttrofeeën. Merkwaardige plaatsen zijn: de trapzaal met een verzameling harnassen en haardplaten, de kapel, de ridderzaal, de bibliotheek en de muziekzaal. In de burcht bevindt zich eveneens een hotel en een restaurant zoals dat in vele kastelen aan de Rijn het geval is.

A. Eeckhaut

castellum

JAARGANG : 1

EDITIE : 4 (december '84)

Mr. en Mevr. Jan Van den Broecke
Eekhoekstraat, 5
9270 LAARNE

EDITORIAAL

Beste Vrienden, De Raad van Bestuur wenst U en Uw familie vooreerst een zalig Kerstfeest en vrolijke eindejaarsfeesten.

Waar U die doorbrengt weten we niet. In feite weten we slechts van één van onze vrienden hoe zijn kerstherinneringen waren. Immers op de Kerstavond van 1568 kwam in de Kammerstraat te Anwerpen "In den Gulden Passer" bij den beroemden drukker Plantijn niemand minder dan de Ridder van het Slot van Laarne toe met zijn beeldschone dochter freule Monica. De Spaanse furie, de Geuzen en enen geheimzinnigen monnik zorgden toen echter voor een beroerden Kerstavond en nacht voor onze Ridder. Maar anderzijds knikte de grote Plantijn ontroerd wanneer die nacht de logerende Ridder, bij het toeschuiven van het bedgordijn aan de ruischloozen ringen, over zijn lieve dochter Monica zei "In haar slaap zingt zij het kerstlied voort dat zij van avond niet voleinden kan".

Dat einde van 1568 is voor het Slot van Laarne zowat sprekend voor 1984.

De Ridder (lees : nu de vriend van het Slot van Laarne) werd terug ontdekt. En het doet ons werkelijk grote vreugde dat er zovele nieuwe leden bijkomen! Ridders waren al diegenen die dit jaar bijgedragen hebben door hun onbaatzuchtige inzet voor het Kasteel. Maar onze warme dank gaat ook naar de vele "sponsors" die door het inrichten van hun activiteiten alhier een "mecenaat" voor het Slot betekenen. Een eerlijk woord van dank gaat ook naar de vele mensen van de media die de terechte lof voor het Slot zongen.

Wat het kontakt met de beroemde Plantijn destijds betekende was nu levendig in de interesse van zovele vooraanstaanden uit onze maatschappij. Vele ministers waren dit jaar in het Kasteel, net als zovele eminenten uit binnen- en buitenland. Kunst, Historie, Natuur, en Mens hebben dit jaar elkaar harmonieus hier ontmoet. Het Slot van Laarne moet dé Vlaamse en zelfs internationale ontmoetingsplaats worden !

Die Kerstavond van 1568 had het twee dagen aan één stuk gesneeuwd; toen was het beginnen vriezen dat het kraakte en de koude beet door merg en been. En die nacht braken ook nog de geuzen uit !

Zo erg was 1984 niet voor het Slot. Toch was er sleet gekomen op 25 jaar restauratie, was een generatie het wat moe geworden, dreigde het immobilisme. Maar op een moment waarop vooral Kunst en Kultuur dreigen bevroren te worden hebben we voor het Kasteel de uitdaging opgenomen : deze historische parel zal uitgroeien tot een schoonheid die hij zelden in zijn 900 jarig bestaan heeft gekend.

Vandaar dat wij nu juist - zij het nog heimelijk - durven dromen van een - TOTAAL - restauratie zonder kapotgetrapte ophaalbrug, neergehaalde muren, verwoeste kapel, enz.

Het gaat ons door merg en been dat wij spijtig genoeg in deze crisistijd financieel niet bij machte zijn 900 - jaar evolutieve en levendige geschiedenis van ons volk in de periode 1100 tot 2000 na Christus voor onze kinderen definitief vast te leggen (en wij hebben teveel eergevoel voor ons Kasteel om deze gemeenschap, Staat en Provincie, één onoordeelkundig aangewende frank te vragen!)

BURG RHEINSTEIN

Burg Rheinstein is een van de mooiste burchten van West-Europa. Op de historische bodem van deze burcht zijn ongeveer 1100 jaar geschiedenis geschreven. Rond 900 werd de burcht gebouwd als tolplaats van het rijk, ze werd toen Vogtburg genoemd. Haar geschiedkundig hoogtepunt kende de burcht in 1282-1286 toen Rudolf I van Habsburg hier rechtspraak hield over de ongeoorloofde praktijken van de Ridders van Reichenstein, Sooneck en Ehrenfels. Hij gaf de burcht de naam Königstein, een naam die echter weinig bekend is. Tussen de XIVe en de XVIIe eeuw werd de burcht door de bisschoppen van Mainz aan verschillende leenmannen in leen gegeven.

In 1825 werd de burcht door Prins Friedrich Wilhelm Ludwig van Pruisen gekocht. Hij gaf de burcht de naam Rheinstein en liet hem tussen 1825 en 1829 heropbouwen en door de schilder Wilhelm Piese in gotische stijl versieren. Boven de ingangsdeur bevindt zich het wapen van het Pruisische vorstenhuis. Daaronder de woorden "Gott mit uns" die Kaiser Wilhelm I in 1870 uitsprak toen hij zijn soldaten uit dit venster volgde op hun veldtocht naar Parijs dat in 1871 onder zijn beleg viel.

De operazanger Hermann Hecher heeft door zijn aankoop op 7 november 1975 de burcht met steun van de minister-president dhr. Bernhard Vogel en van de heer "Ministerial-dirigenten" Ernst Mauer gered. De verkoop van deze burcht was reeds aan de Hara Krishna sekte toegezegd, maar onder druk van de publieke opinie werd de burcht tenslotte aan de huidige eigenaar Hermann Hecher verkocht. Aan het initiatief en het financiële engagement van de familie Hecher is het te danken dat de Burg Rheinstein met de hulp van de Landes Rheinlandpfalz en de Vriendenkring van het kasteel heden weer door het publiek kan bezocht worden.

Het deel dat eerst gerestaureerd werd is de kapel iets onder het kasteel. In de Knapenhalle bevindt zich een veelkleurig glasraam dat 20 jaar geleden is hersteld en 600 jaar oud is. Links en rechts staan twee wapenuitrustingen uit de XVIe eeuw. De overige delen van de burcht zijn echter dringend aan restauratie toe.

A. Eeckhaut

Maar er bleef ook de mooie kasteeldochter, freule Monica : de hoop en de toekomst van het Slot. Zij was niet alleen de fierheid van de Ridder, maar ook het blikpunt van meester Plantijn, van dochttertje Madeleine, van den verkleefden helper Jan Moretus, van den Eerwaarden Heer Arias Montanus, van de beroemden Frans van Ravelingen, van den apotheker Pieter van Coudenborch, van den schilder Lucas De Heere, van pachter Stinus, van den onbekenden geheimzinnigen Monnik. Alle ogen stonden op haar gericht, gelijk wie hij was.

Freule Monica is onze hoop voor 1985. In haar slaap zingt zij voort wat zij in 1984 niet kon voleinden. En dat is nog vrij veel !

Wij weten dat dit jaar voor vele mensen de allereerste kennismaking met het Kasteel betekende, doch dat nu zovele ogen en interesse op Laarne gericht staan. 1985 moet dan ook voor de "Vrienden van het Slot van Laarne" het jaar van de waarheid, van de echte doorbraak zijn.

Een doorbraak die mogelijk maakt dat Uw lidmaatschap in 1985 vele van de aangename uren uitmaakt van Uw vreugd, ontspanning en voorspoed in 1985. Dat wens ik U in naam van de Raad van Bestuur.

Dr. L. De Cock
Voorzitter

BELANGRIJKE BERICHTEN

Het weekend van Pinksteren 1985 zullen de tweede Laarnse KASTEEL-FEESTEN georganiseerd worden. Andermaal met een stoet door het dorp en met een heksenproces en veroordeling op het Slot. Daar de geschiedenis van de Laarnse heksen nauw verbonden is met het Slot zal vanaf nu geregeld een artikel verschijnen over de heksen en dit geschreven door dé kenner bij uitstek : Christine Lostrie.

Alle leden die actief wensen deel te nemen aan de stoet worden verzocht contact op te nemen met het Slot. De Vrienden zullen in groep deel nemen aan de stoet waarin zij de Franse tijd, met Lodewijk XIV, zullen uitbeelden. Voor degenen die zich op tijd inschrijven komen de organisatoren tussen in de prijs van de kostuums.

De prachtige zilververzameling in het Slot van Laarne moet dringend een grote poetsbeurt krijgen. Dit is een enorm werk maar vele handen maken het werk licht. Daarom wordt een oproep gedaan op onze leden. Vanaf volgend jaar zullen elke eerste en derde dinsdag van de maand, tussen 14 en 18 uur, een poetsploeg kast per kast opkuisen. Alle geïnteresseerden kunnen inlichtingen bekomen bij J. Van den Broecke op het Slot of bij Mevr. L. De Cock die aan de basis ligt van dit initiatief en dit op nummer 091/31.52.92. Bij voorbaat onze dank voor Uw medewerking.

Ir H.A. VanErmen
vice-voorzitter

DE HEKSENPROCESSEN VAN LAARNE

Hekserij is een verschijnsel dat vele mensen fascineert en intrigeert. Voor de één is de heks een goedaardige sprookjesfiguur, voor de ander een lid van een heidense sekte, een onschuldig slachtoffer van een oppressieve mannenmaatschappij, of een zonderlinge gifmengster...

Het is ontsellend hoeveel uiteenlopende verklaringen er in de literatuur worden gegeven voor dit onderwerp, dat in de wetenschap over de hele lijn nogal stiefmoederlijk wordt behandeld : weinig wetenschapslui wagen zich ook op een terrein dat zo schaars is in evidentie en zo rijk aan mystiek en fantasie...

DE STUDIE VAN DE HEKSERIJ, EEN STIEFMOEDERLIJK KIND

Wie een gezonde belangstelling voor dit onderwerp heeft, staat voor een doolhof en komt bij zijn lektuur vaak in een doodlopend straatje terecht.

De literatuur over dit onderwerp gaat terug tot de tijd van de heksenvervolgving zelf. In het kielzog van de Inquisitie verschenen in de XVe en de XVIe eeuw een aantal bestsellers op dit gebied. Zo werd in de HEKSENHAMER ("Malleus Maleficarum" 1484), een lijvig werk van de dominikaanse inquisiteurs Heinrich Krämer en Jakob Sprenger, beschreven hoe men heksen en duivels onder de normale stervelingen kon herkennen en hoe men ze aan een onderzoek moest onderwerpen. Heel wat gelijkaardige werken volgden, o.m. Disquisitionem Magicarum van Martin Del Rio (1599), een zesdelig werk dat vooral in onze kontreien en meer specifiek bij de Laarnse processen als naslagwerk werd gebruikt. Dergelijke literatuur ligt voor een goed deel aan de grondslag van de heksenwaan die in de XVIe en de XVIIe eeuw over Europa woedde : ze waren inspiratiestof voor sermoenen, stichtelijke boeken, plakaten enz. en iedereen raakte zowat doordrongen van het schrikbeeld van hel en duivel en hun handlangers, de heksen. Naarmate die volksindoctrinatie meer en meer tot excessen leidde, begonnen enkele rationele geesten een anti-heksenvervolgingskampagne. Men

twijfelde eraan dat de beschuldigde op de pijnbank zinnige bekentenissen kon afleggen, en schreef alle verklaringen over het vliegen in de lucht, opwekken van stormen en andere rampen, de omvang met de duivel en dies meer als geraaskal af. (Bijv. Johan Weyer : De praestigiis daemonum, 1563; Friedrich Spee : Cautio Criminalis, 1631; Abraham Palinck : 't Afgerukt Mom-aanzicht der Toverij, 1659).

Noch de ene noch de ander richting, kunnen ons veel inlichten over de ware toedracht van de hekserij. Ze leren ons wel iets over de opinies en ideeënwereld van de geleerde bevolkingslaag uit die tijd, en de macht die zij over de massa konden uitoefenen. Immers, heel wat onschuldigen zijn door die heksenwaan op de brandstapel beland.

In de daaropvolgende eeuwen wisselde de belangstelling voor het onderwerp : in de XVIIIe eeuwse periode van de "Verlichting", gedomineerd door "la déesse Raison" en de descartiaanse logika probeerde men die periode als een pijnlijke vergissing weg te schrijven, en in de XIXe eeuw, onder impuls van de Romantiek, hemelde men het verschijnsel op als de instandhouding van een eeuwenoude heidense cultus, elders bleef men steken bij de heksenvervolging en een compilatie van de oudere werken.

In geen van de hogergenoemde richtingen kan men ook maar een glimp opvangen van de gedupeerden, de heksen zelf, of aanwijzingen vinden voor enig inzicht in het mechanisme van de heksenwaan, En weer vertelt die literatuur ons meer over de schrijver zelf.

Twee soorten van recent onderzoek komen gelukkig aan die tekortkoming tegemoet, zodat een wetenschappelijke benadering eindelijk kan worden aangevat. Aan de ene kant bestaan er heel verdienstelijke werken die gebaseerd zijn op de archieven (rekeningen, fragmenten van processen, plakaten enz.) ten tijde van de vervolging, aan de andere kant worden meer anthropologische en sociologische studies geschreven over onze voorouders : over hun geloof, hun levenswijze, hun angsten, hun sociale omgang enz.

Maar ook hier is de informatie schaars. De bronnenstudie moet het stellen met zeer fragmentaire gegevens in een doolhof van vergeelde documenten.

Heel wat heksenprocessen werden namelijk vernietigd uit schaamte of gingen in de vlammen op bij één of andere verwoesting of plundering. Ook de anthropologische studies worden bemoeilijkt doordat het volk zelf heel weinig op schrift stelde.

Wie dus bekommerd is om een wetenschappelijke of op zijn minst rationele verklaring voor het verschijnsel hekserij moet voldoende gegevens hebben om een rekonstruktie te kunnen maken van de tijd en de plaats waarin het gebeurde, en moet de belangen van de betrokken mensen en groepen kennen. Het is een onmogelijke taak om aan de hand van enkele puzzelstukjes een totaalbeeld te geven, wil men zich niet aan fantasie en fictie begeven. Tenzij men een schat aan gegevens kan opdelven in een of ander archief...

Dat is gebeurd in Laarne.

Dank zij het kasteel is het archief van de heerlijkheid van Laarne goed bewaard. Het heeft de vernielingen en rampen die in Laarne hebben gewoed, doorstaan. Een deel werd overgebracht naar het Rijksarchief, waar het voor studie beschikbaar is.

Wij vonden daarin niet alleen een volledig proces, maar ook een volledige bundel heksenprocessen. Neem daarbij nog een heel pakket van circumstantiële evidentie over de omgeving en de tijd, en men kan een aanvang maken met de rekonstruktie van de puzzel, in de hoop dat het beeld dat verschijnt kan worden gezien.

HET ARCHIEF : EEN SCHAT AAN GEGEVENS

De bundel heksenprocessen bevat de dossiers van zes inwoners van Laarne die op beschuldiging van hekserij ("toverij") aan de vierschaar werden onderworpen : Lanne Callens, Pascheyne Neyts, Josyne Celis, Josyne Luyckx, Willemyne Sveermans en Lieven Lammens. In elk dossier vinden we de nauwkeurige opgetekende processtukken : de getuigenverklaringen uit het vooronderzoek, de ondervragingen van de verdachte met in de kantlijn hun reacties op eventuele foltering, de correspondentie

met advokaten, klachtenbrieven, stukken van de verdediging, bekentenissen, vonnissen en extrakten uit de processen en executies van omliggende gemeentes.

De beschuldigten zelf, hun burens, familieleden, vrienden en vijanden komen er aan het woord. We krijgen er kleinzielige ruzietjes, wanhopige bekendmakingen, verdachtmakingen, gekonkelfoes te horen, een glimp van sociale onrechtvaardigheid en corruptie, allerlei menselijke trekjes komen tot uiting in de nauwkeurige opgetekende verslagen van Appolonius Seghers, griffier.

We krijgen op die manier een scherp getekend beeld van elk van de "heksen" : hun karakter, hun levensomstandigheden, hun sociale rol, hun pogingen om aan hun noodlot te ontkomen, enz. Ook de figuur van de baljuw Jan Schepens, de kapelaan Jan Schatterman en de beul Boudewijn Waelspeck wordt belicht. Tevens krijgen wij een idee van het leven op het kasteel, in het dorp en in de gehuchten, de angsten en de vreugden van de bewoners, kortom : hun lief en leed.

De gegevens uit deze bundel, gekoppeld aan een uitgebreid historisch onderzoek van de politieke, geografische, godsdienstige en economische factoren die toen een rol speelden in onze kontreien, brachten ons tot een verklaring van het verschijnsel hekserij die misschien een nieuwe weg baant voor een meer wetenschappelijke benadering.

Hierna volgt een kennismaking met het toneel dat zich hier zo'n 400 jaar geleden op het Slot van Laarne heeft afgespeeld, en de figuren die er een rol in speelden

VOLGENDE KEER : HET TONEEL VAN DE HEKSENERVOLGING TE LAARNE

De heksen van Laarne vormen de kern van een Engelstalig boek daaromtrent dat binnenkort in de boekhandel zal verschijnen ("The Witch, the Seabeggar and the Goatrider. A study on Witchcraft, Terrorism and Counterterrorism in XVIIth and XVIIIth century Flanders".
Lostrie Christine & Van Damme Dirk

HET KASTEEL VAN GAASBEEK

Voor wie van historische kastelen houdt, heeft dit van Gaasbeek een heel eigen karakter. Van buiten af gezien geeft het, met zijn zeven torens, de indruk van een middeleeuwse burcht, maar binnenin doorloopt men weelderige vertrekken in renaissancestijl. In dit waarachtig museum kan men onder vele andere waardevolle voorwerpen, prachtige oude wandtapijten, beeldhouwwerk, zilver en goudsmeedwerk bewonderen.

Gaasbeek ligt in het zogenaamde pajottenland, een streek die men grofweg kan situeren in de onregelmatige vierhoek Brussel- Halle-Edingen- Ninove. Het land van Gaasbeek behoorde aanvankelijk toe aan de Sint-Gertrudis abdij van Nijvel, en kwam in het tweede kwart van de XIIIe eeuw in handen van de heren van Leuven. Godfried van Leuven bouwde er circa 1235 een burcht om Brabant tegen mogelijke aanvallen vanuit Henegouwen of Vlaanderen te kunnen verdedigen. Het waren echter de Brusselaars die de burcht belegerden en in brand staken in 1388, tijdens de "kleine oorlog" na een geschil tussen Sweder van Abcoude, uit het geslacht van Hoorne van Abcoude, en de stad Brussel.

Van 1436 tot 1488 werd Gaasbeek herbouwd door Phillips van Hoorne en van 1543 tot 1559 werden belangrijke verbouwingswerken uitgevoerd door Sire Martin van Hoorne; aan beide herbouwingswerken herinneren gedenkstenen in de gevel van de binnenkoer. In 1565 kocht Lamoraal van Egmond de heerlijkheid voor 210.000 Carolusgulden, drie jaar later werd hij echter onthoofd op de grote markt van Brussel samen met Philips van Hoorne, die zoals ge weet in het kasteel van Ooidonk woonde.

In 1615 verkocht Sabina van Hoorne Gaasbeek en de heerlijkheden Hees en Leende aan Renaat van Renesse van Warfusée, die het domein verfraaide met een terrastuin, een lustpaviljoen en de barokke Sint-Gertrudiskapel in het park. Tijdens de oorlogen van Lodewijk XIV had Gaasbeek zwaar te lijden, in 1691 brandden Franse troepen vier torens af en in 1695, bij het beleg van Brussel had het kasteel het nogmaals zo hard te verduren dat bepaalde gedeelten zelfs niet meer werden heropgebouwd. In hetzelfde jaar werd het kasteel gekocht door Louis-Alexander Scockaert, zijn zoon zou huwen met Jeanne Volckaert, een familielid van P.P. Rubens en hierdoor kwamen belangrijke documenten van de grote schilder, waaronder zijn testament, in het archief van Gaasbeek terecht. Deze familie stierf echter uit op het einde van de XVIIIe eeuw, het kasteel kwam daardoor in het bezit van de familie Arconati-Visconti.

De laatste markiezin verbleef jaarlijks slechts twee maanden in Gaasbeek, de rest verbleef ze in Parijs, toch versierde ze het met verschillende kunstvoorwerpen die ze verzamelde en besteedde zij veel geld aan de restauratie van het kasteel die duurde van 1887 tot 1898. In 1921, enkele jaren voor haar dood, schonk zij het kasteel aan het Belgische volk, verdediger van de volkenrechten.

De zestien kamers van het kasteel bleven na de schenking ongeveer in de staat waarin ze zich bevonden tijdens het leven van de markiezin, zodat men de indruk krijgt door een nog bewoond kasteel te wandelen. De bezoeker nadert het kasteel na een korte wandeling door de hoofddreef van het park. Tijdens deze wandeling ziet hij eerst links een achthoekig paviljoen uit de XVIIe eeuw, het werd gebruikt als poedermagazijn. Iets verder, rechts, ziet men de grote omheining van de grote lusttuin, eveneens uit de XVIIe eeuw. Men ziet daarna het kasteel links, ervoor ligt een mooi onderhouden grasperk met in het midden een marmeren fontein uit de XVIIe eeuw.

De voorgevel van het kasteel wordt eigenlijk ontsierd door de XIXe eeuwse monumentale ingang versierd met een Brabantse leeuw. De wallen links van de poort zijn de oudste, ze zijn uit de XIIIe en XIVe eeuw, de toren links dateert uit de XVIe eeuw. Juist voor de ingang ziet men het lustpaviljoentje, eveneens gebouwd in de XVIIe eeuw door Renaat van Renesse van Warfusée rond 1620. Ernaast, iets lager, ligt de kapelaanswoning. Rechts van de ingang ziet men de Egmond- en de Lenniktoren.

Het binnenplein wordt opgevrolijkt met mooie bloembedden, in Italiaanse XVIIe eeuwse stijl, afgeboord met kort gesnoeide buks, er staat eveneens een slanke fontein gebeeldhouwd uit Franse steen. Men kan er langs een trap, afdalen naar de resten van het vroegere soldatenverblijf onder één van de verdwenen torens. Op de binnengevel van het poortgebouw zijn de gedenkstenen de moeite waard.

Men bezoekt het museum van het kasteel steeds in groep, met een bewaker, die echter geen uitleg geeft. Het is dus nuttig het boekje, dat de bezienswaardigheden beschrijft, te kopen en in te kijken terwijl men wacht op de volgende rondgang. Voorwerpen die speciaal de aandacht vragen zijn : het gotisch en renaissance meubilair, de fraaie Brusselse en Doornikse wandtapijten uit de XVe en de XVIe eeuw, de gotische houten beeldhouwwerken, zoals Sint-Anna-ten-drieën, de Heilige Catharina van Siënna en de Kruisafneming, alle uit de XVIe eeuw, het edelsmeedwerk, waaronder twee schalen en bekers, geschonken aan Alexander Scockaert, gevolmachtigd minister van Karel II bij het verdrag van Rijswijck (1697) en de schilderijen, zoals een portret van Maria van Bourgondië (ca 1480) de Toren van Babel van Maarten Van Valckenborch (einde XVIe eeuw) en De Heilige Familie door Jordaens (XVIIe eeuw) en nog vele andere.

Het kasteel en het park zijn toegankelijk op dinsdag, woensdag, donderdag, zaterdag, zondag en feestdagen van 10 tot 17 uur, van 1 april tot 31 oktober. Men vindt het kasteel gemakkelijk dank zij de goede signalisatie die men overal aantreft in de driehoek Brussel- Halle-Ninove.

Ir H.A. VanErmen

DE HEREN VAN LAARNE

DIEDERIK VAN MASSEMEN

In de tweede helft van de Xle eeuw stonden onze gewesten onder het gezag van de graven van Vlaanderen. Zij leenden uitgestrekte goederen aan ondergeschikte edellieden en wat het land van Dendermonde betreft was de eerst gekende leenman van Laarne, Diederik van Massemen in 1150. Zijn juiste herkomst heeft men tot op heden niet kunnen achterhalen.

Hij huwde een zekere Mabilia bij wie hij geen kinderen had, maar hij brengt er drie mede : Diederik II, Geraard en Beatrix. In een middeleeuwse stamboom van Diederik "Serius Dynastarum et principum de Masseme" lezen we onder meer het volgende : "Theodoricus, Dom. de Masseme, duxit Mabilia, sustulit Theodoricum Gerardum de Masseme et Beatricem". Het Latijnse sustulit betekent : opnemen, onderhouden, een kind als het zijne erkennen. Hoogstwaarschijnlijk waren deze drie kinderen dus bastaards. Dit hoeft ons niet zeer te verwonderen. Het gebeurde immers nog in de vroege middeleeuwen, tijden waarin een flinke brok oud-germaans heidendom nog in het volk voortleefde. Een bastaard hebben was een nogal normaal geval en daar werd niet over geroddeld. De Latijnse kroniekschrijver kon evengoed zeggen : procreavit = baarde of ex qua = waaruit geboren werd, zoals wij het bij normaal wettelijke gevallen in dezelfde stamboomontwikkeling verder aantreffen.

Bij het overlijden van Diederik ontving zijn dochter Beatrix, die zich vrouw van Massemen en Laarne noemde, als erfdeel het kasteel van Laarne plus vele goederen van Massemen. Wat er met de twee zonen is gebeurd is niet bekend.

Tijdens haar leven heeft Beatrix een hospitaal opgericht dichtbij de kerk van Massemen gelegen waar men zieken en behoeftigen verzorgde. Omstreeks 1180 huwde zij met Geraard van Sotteghem, Heer van Rassegem, aan wie zij twee kinderen schonk : Gijselbrecht en Willem.

GIJSELBRECHT VAN SOTTEGHEM

Geraard van Sotteghem overlijdt rond 1220 en de oudste zoon Gijsselbrecht erft de heerlijkheid van Laarne. Deze huwt Machteld, zuster van Robrecht van Bethune, uit het voornaam geslacht der graven van Vlaanderen. Machteld van Bethune ontving als bruidschat van haar broer Robbrecht uitgestrekte gronden gelegen binnen Laarne, Kalken en Wetteren, doch zij ontving dit in leen, zoals het toen gebruikelijk was, en dit in ruil voor 1000 pond welke hij zijn zuster schuldig was.

Uit het huwelijk van Machteld van Bethune en Gijsselbrecht van Sotteghem sproten vier kinderen : Geeraard van Ressegem, Robrecht van Sotteghem, Gijsselbrecht van Massemen en Mathilde. Bij de verdeling der nalatenschap van Gijsselbrecht van Sotteghem en Machteld werden Massemen en Laarne geërfd door Robrecht van Sotteghem die kinderloos stierf en al zijn bezittingen liet aan zijn broer Gijsselbrecht II van Massemen. De heerlijkheid van Massemen blijft tot het begin van de XVe eeuw in de belangrijke familie van Massemen en wel door erfopvolging. De respectievelijke heren van Laarne zijn dan nog Geraard, Geraard II, Geraard III, Jan I en Jan II, alle van het geslacht van Massemen. In 1424 erft Elisabeth van Massemen de heerlijkheid Laarne van Jan II, ook nog Heer van Aksel, Uitbergen en Overmere.

Doorgaans waren de heren van Laarne trouwe vazallen van de graaf van Vlaanderen. Zo verbond Geraard III van Massemen zich en zijn erfgenamen bij acte verleden in 1362 om aan de graaf van Vlaanderen en zijn erfgenamen het recht te erkennen in het kasteel garnizoen te houden. Dit was voor Laarne de oorsprong van heel wat narigheid.

Inderdaad van 1382 af, ondernamen de Gentenaars, opgestaan tegen de graaf van Vlaanderen, een tocht tegen het kasteel van Laarne en zijn Frans garnizoen. Op 22 september maakten de Gentenaars er zich meester van en vernielden het gedeeltelijk door brand. In 1390 nam Jan II van Massemen er opnieuw bezit van. In 1426 huwt Elisabeth van Massemen Boudewijn de Vos.

J. Van den Broecke